

Juridiska fakulteten vid Lunds universitet
Nämnden för utbildning på grund- och avancerad nivå
Höstterminen 2014

Kvalitetssäkring av kursplaner

En evaluering särskilt avseende kritiska och reflekterande
perspektiv, skriftlig och muntlig färdighetsträning samt
progression

Författad av,
amanuens Jacob Rosell Svensson
amanuens Martin Andersén

Innehåll

1	INLEDNING	3
1.1	Uppdragsbeskrivning	3
1.2	Genomförande	3
2	LAGA01, INTRODUKTION TILL JURIDIKEN, ALLMÄN AVTALS RÄTT OCH KONSTITUTIONELL RÄTT, 30 HÖGSKOLEPOÄNG	5
2.1	Formell evaluering av kursplanen	5
2.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	5
2.1.1.1	Kursmål – Introduktion till juridiken	5
2.1.1.2	Kursmål – Allmän avtalsrätt	5
2.1.1.3	Kursmål – Konstitutionell rätt	5
2.1.1.4	Kursens genomförande	5
2.1.1.5	Betygskriterier	6
2.1.1.6	Sammanfattning	6
2.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	6
2.1.2.1	Kursmål	6
2.1.2.2	Kursens genomförande	6
2.1.2.3	Betygskriterier	7
2.1.3	Övriga synpunkter	7
2.2	Intervju med kursföreståndare	8
2.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	8
2.2.1.1	Delkurs – Allmän rättslära	8
2.2.1.2	Delkurs – Konstitutionell rätt	9
2.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	9
2.2.2.1	Delkurs – Allmän rättslära	9
2.2.2.2	Delkurs – Konstitutionell rätt	9
2.2.3	Progression	10
2.2.3.1	Delkurs – Allmän rättslära	10
2.2.3.2	Delkurs – Konstitutionell rätt	10
3	LAGB01, ALLMÄN FÖRMÖGENHETS RÄTT, 30 HÖGSKOLEPOÄNG	11
3.1	Formell evaluering av kursplanen	11
3.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	11
3.1.1.1	Kursmål	11
3.1.1.2	Kursens genomförande	11
3.1.1.3	Betygskriterier	11
3.1.1.4	Sammanfattning	12
3.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	12
3.1.2.1	Kursmål	12
3.1.2.2	Kursens genomförande	12
3.1.2.3	Betygskriterier	12
3.1.3	Övriga synpunkter	13
3.2	Intervju med kursföreståndare	13
3.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	13

3.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	14
3.2.3	Progression	14
4	LAGC01, ASSOCIATIONS- OCH KONKURRENSRÄTT, 10 HÖGSKOLEPOÄNG	15
4.1	Formell evaluering av kursplanen	15
4.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	15
4.1.1.1	Kursmål	15
4.1.1.2	Kursens genomförande	15
4.1.1.3	Betygskriterier	15
4.1.1.4	Sammanfattning	15
4.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	16
4.1.2.1	Kursmål	16
4.1.2.2	Kursens genomförande	16
4.1.2.3	Betygskriterier	16
4.1.3	Övriga synpunkter	16
4.2	Intervju med kursföreståndare	17
4.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	17
4.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	17
4.2.3	Progression	18
5	LAGC02, CIVILRÄTTENS SOCIALA DIMENSION, 20 HÖGSKOLEPOÄNG	19
5.1	Formell evaluering av kursplanen	19
5.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	19
5.1.1.1	Kursmål	19
5.1.1.2	Kursens genomförande	19
5.1.1.3	Betygskriterier	19
5.1.1.4	Sammanfattning	20
5.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	20
5.1.2.1	Kursmål	20
5.1.2.2	Kursens genomförande	20
5.1.2.3	Betygskriterier	21
5.1.3	Övriga synpunkter	21
5.2	Intervju med kursföreståndare	21
5.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	21
5.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	22
5.2.3	Progression	23
6	LAGD01, OFFENTLIG RÄTT – FÖRVALTNINGSRÄTT MED KOMMUNALRÄTT, FÖRVALTNINGSPROCESSRÄTT, SOCIALRÄTT, MILJÖRÄTT OCH SKATTERÄTT, 30 HÖGSKOLEPOÄNG	24
6.1	Formell evaluering av kursplanen	24
6.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	24
6.1.1.1	Kursmål	24
6.1.1.2	Kursens genomförande	24
6.1.1.3	Betygskriterier	24

6.1.1.4	Sammanfattning	25
6.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	25
6.1.2.1	Kursmål	25
6.1.2.2	Kursens genomförande	25
6.1.2.3	Betygskriterier	25
6.1.3	Övriga synpunkter	25
6.2	Intervju med kursföreståndare	26
6.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	26
6.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	27
6.2.3	Progression	27
7	LAGE01, CIVILRÄTTSKIPNING OCH INTERNATIONELL PRIVATRÄTT	28
7.1	Formell evaluering av kursplanen	28
7.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	28
7.1.1.1	Kursmål	28
7.1.1.2	Kursens genomförande	28
7.1.1.3	Betygskriterier	28
7.1.1.4	Sammanfattning	28
7.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	29
7.1.2.1	Kursmål	29
7.1.2.2	Kursens genomförande	29
7.1.2.3	Betygskriterier	29
7.1.3	Övriga synpunkter	29
7.2	Intervju med kursföreståndare	30
7.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	30
7.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	30
7.2.3	Progression	31
8	LAGE02, STRAFFRÄTT OCH STRAFFPROCESSRÄTT, 18 HÖGSKOLEPOÄNG	32
8.1	Formell evaluering av kursplanen	32
8.1.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	32
8.1.1.1	Kursmål	32
8.1.1.2	Kursens genomförande	32
8.1.1.3	Betygskriterier	32
8.1.1.4	Sammanfattning	33
8.1.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	33
8.1.2.1	Kursmål	33
8.1.2.2	Kursens genomförande	33
8.1.2.3	Betygskriterier	33
8.1.3	Övriga synpunkter	33
8.2	Intervju med kursföreståndare	34
8.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	34
8.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	35
8.2.3	Progression	35
9	LAGF01, FOLKRÄTT, 7,5 HÖGSKOLEPOÄNG	36

9.1 Formell evaluering av kursplanen	36
9.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	36
9.1.1.1 Kursmål	36
9.1.1.2 Kursens genomförande	36
9.1.1.3 Betygskriterier	36
9.1.1.4 Sammanfattning	36
9.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning	37
9.1.2.1 Kursmål	37
9.1.2.2 Kursens genomförande	37
9.1.2.3 Betygskriterier	37
9.1.3 Övriga synpunkter	37
9.2 Intervju med kursföreståndare	37
9.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	37
9.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning	38
9.2.3 Progression	38
10 LAGF02, RÄTTSHISTORIA MED KOMPARATIV RÄTT, 7,5 HÖGSKOLEPOÄNG	40
10.1 Formell evaluering av kursplanen	40
10.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	40
10.1.1.1 Kursmål	40
10.1.1.2 Kursens genomförande	40
10.1.1.3 Betygskriterier	40
10.1.1.4 Sammanfattning	40
10.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning	41
10.1.2.1 Kursmål	41
10.1.2.2 Kursens genomförande	41
10.1.2.3 Betygskriterier	41
10.1.3 Övriga synpunkter	41
10.2 Intervju med kursföreståndare	41
10.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	41
10.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning	42
10.2.3 Progression	43
11 LAGF03, RÄTTSVETENSKAPLIG UPPSATS, 15 HÖGSKOLEPOÄNG	44
11.1 Formell evaluering av kursplanen	44
11.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	44
11.1.1.1 Kursmål	44
11.1.1.2 Kursens genomförande	44
11.1.1.3 Betygskriterier	44
11.1.1.4 Sammanfattning	45
11.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning	45
11.1.2.1 Kursmål	45
11.1.2.2 Kursens genomförande	45
11.1.2.3 Betygskriterier	45
11.1.3 Övriga synpunkter	46
11.2 Intervju med kursföreståndare	46
11.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv	46

11.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	47
11.2.3	Progression	47
12	BENCHMARK	48
12.1	Granskningen	48
12.2	Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet	48
12.2.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	49
12.2.1.1	Kursmål	49
12.2.1.2	Genomförande	49
12.2.1.3	Betygskriterier	49
12.2.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	50
12.2.2.1	Kursmål	50
12.2.2.2	Genomförande	51
12.2.2.3	Betygskriterier	51
12.2.3	Progression	51
12.3	Juridiska institutionen vid Umeå universitet	52
12.3.1	Kritiska och reflekterande perspektiv	52
12.3.1.1	Kursmål	52
12.3.1.2	Genomförande	53
12.3.2	Skriftlig och muntlig färdighetsträning	54
12.3.2.1	Kursmål	54
12.3.2.2	Genomförande	54
12.3.3	Progression	54
13	SAMMANFATTNING	56

Till Juridiska fakultetsstyrelsens nämnd för utbildning på grund- och avancerad nivå

Juridiska fakultetsstyrelsens nämnd för utbildning på grund- och avancerad nivå beslutade vid sammanträde den 1 oktober 2014 att genomföra en undersökning avseende kritiska och reflekterande perspektiv och färdighetsträning inom juristutbildningen.

Undersökningen har utförts av amanuens Jacob Rosell Svensson och amanuens Martin Andersén. Amanuenserna har rapporterat till en styrgrupp bestående av en representant från referensgruppen (Ulrika Andersson), en representant från studenterna (Jonathan Macznik) och en representant från nämnden (Per Nilsén).

Härmed överlämnas rapporten avseende kvalitetsarbetet.

Uppdraget är därmed slutfört.

Lund den 19 december 2014

I tjänsten,

Jacob Rosell Svensson
Martin Andersén

1 Inledning

1.1 Uppdragsbeskrivning

Juridiska fakultetsstyrelsens nämnd för utbildning på grund- och avancerad nivå beslutade vid sammanträde den 1 oktober 2014 att genomföra en undersökning avseende kritiska och reflekterande perspektiv och färdighetsträning inom juristutbildningen. Riktlinjerna för detta kvalitetsarbete återges i sin helhet i bilaga 1. Nedan återges en kort sammanfattning av huvuddragen i uppdraget.

Uppdraget är enligt riktlinjerna indelat i tre delar. Den första delen avser en genomgång av kursplanerna på juristutbildningens grundterminer. Genomgångens syfte är att identifiera i vilken utsträckning och på vilket sätt kritiska och reflekterande perspektiv, muntlig och skriftlig färdighetsträning samt progression förekommer i kursplanerna. Uppdragets andra del innefattar intervjuer med kursföreståndarna för de kurser vars kursplaner är föremål för genomgång i den första delen. Intervjuerna avser att undersöka hur undervisningen förhåller sig till det innehåll i kursplanerna som framkommit vid genomgången i den första delen av kvalitetsarbetet. Den tredje delen utgörs av en benchmark-undersökning. Syftet i denna del är att kartlägga hur juristutbildningar vid andra universitet arbetar med kritiska och reflekterande perspektiv, muntlig och skriftlig färdighetsträning samt progression.

1.2 Genomförande

Den första delen av undersökningen har utgått från kursplanerna vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Denna del av undersökningen har i sin tur delats in i två delar. Den första delen har avsett kritiska och reflekterande perspektiv, den andra delen har avsett skriftlig och muntlig färdighetsträning. Undersökningen har i dessa delar utgått från den indelning i tre delmoment som följer av kursplanerna, dvs. *kursmål, kursens genomförande och betygskriterier*.

De kritiska och reflekterande perspektiv som kunnat identifieras under *kursmålen* har lyfts fram och behandlats i rapporten. Nästa steg har inriktats på *kursens genomförande*. I denna del har undersökningen främst tagit sikte på hur studenten ska uppnå de kursmål som uppställs. Även examinationsformerna har beaktats i detta steg. Slutligen har betygskriterierna undersökts. I denna del har undersökningen främst varit inriktad på att se om och i vilken omfattning måluppfyllelse avseende kritiska och reflekterande perspektiv har betydelse för betygssättningen.

För att underlätta överblicken avseende kritiska och reflekterande perspektiv anges under rubriken *sammanfattning* vilka uttryck i kursplanerna som legat till grund för rapporten.

I del två av genomgången av kursplanerna har undersökningen varit inriktad på att identifiera förekomsten av skriftlig och muntlig färdighetsträning. Undersökningen har i denna del strukturerats på samma sätt som i den första delen.

Avseende såväl kritiska och reflekterande perspektiv som skriftlig och muntlig färdighetsträning har genomgången strävat efter att granska i vilken utsträckning de tre delmomenten i kursplanerna överensstämmer. Detta har skett genom att det har undersökts i vilken utsträckning de kursmål som uppställs även behandlas under genomförandedelen samt i betygskriterierna. Slutsatser i detta avseende behandlas under *övriga synpunkter*. Slutligen kan nämnas att även andra iakttagelser som inte direkt omfattas av syftet med undersökningen behandlas under *övriga synpunkter*.

Den andra delen av undersökningen har bestått av intervjuer med kursföreläsarna för samtliga grundkurser. Syftet med intervjuerna har dels varit att komplettera den första delen och inhämta förtydliganden i de avseenden det funnits oklarheter, dels undersöka hur de för undersökningen relevanta delarna av kursplanerna arbetas med i praktiken. Intervjuerna har delats in i tre delar. Den första delen har avsett kritiska och reflekterande perspektiv och den andra delen har avsett muntlig och skriftlig färdighetsträning. Slutligen har intervjuerna behandlat frågor om progression. Intervjuerna har tagit mellan 20 till 40 minuter i anspråk och rapporten bygger på skriftliga anteckningar från intervjuerna. Samtliga personer som har intervjuats har beretts tillfälle att kommentera texterna som utarbetats utifrån anteckningarna. Intervjuerna redovisas i rapporten i anslutning till respektive grundkurs.

I undersökningens tredje och sista del har en benchmark genomförts. I denna del har endast kursplaner och därtill anknutna dokument behandlats. Samtliga kursplaner har avsett kurser på grundnivå. Jämförelseobjekten har varit Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet och Juridiska institutionen vid Umeå universitet. I rapporten har denna del av undersökningen delats in i kritiska och reflekterande perspektiv, muntlig och skriftlig färdighetsträning samt progression. Kursplanerna har inte behandlats enskilt utan samtliga kursplaner har vägts in och sammanfattats under varje del. Syftet med denna del av undersökningen har varit att skapa en övergripande bild över hur andra lärosäten arbetar med dessa frågor i kursplanerna samt att se vilka likheter och skillnader som finns.

Rapporten sammanfattas slutligen med att de mest centrala iakttagelserna lyfts fram samt genom att generella slutsatser dras.

2 LAGA01, Introduktion till juridiken, allmän avtalsrätt och konstitutionell rätt, 30 högskolepoäng

2.1 Formell evaluering av kursplanen

2.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

2.1.1.1 Kursmål – Introduktion till juridiken

Inom ramen för delkursmomentet introduktion till juridiken är det svårt att finna några kritiska och reflekterande perspektiv i kursplanen. Av kursplanen framgår att delkursmomentet syftar till att ge studenterna en kunskapsbas och referensram inför kommande delkursmoment.

2.1.1.2 Kursmål – Allmän avtalsrätt

Av kursplanen framgår att delkursmomentet i allmän rättslära avser att behandla teorier och metoder som rör rättens roll i samhället, rättens underliggande värden och värdekonflikter. Vidare framgår av kursplanen att ett mål med kursen är att studenten ska kunna visa förmåga att tillämpa kursens teorier och metoder på ett självständigt och kritiskt sätt. Specifika perspektiv som nämns i kursplanen är rätt och genus samt sambandet mellan rätt och hållbar utveckling.

Enligt kursplanen ska kursen vidare behandla juridisk argumentation och argumentationsanalys. Detta kan betraktas som ett verktyg för att studenten ska kunna anlägga ett kritiskt och reflekterande perspektiv.

2.1.1.3 Kursmål – Konstitutionell rätt

Av kursplanen framgår att studenten ska kunna visa förmåga att kritiskt diskutera företeelser och frågeställningar samt bedöma hur politiska värderingar påverkar det offentliga regelsystemet. Det ställs även krav på att studenten ska visa förståelse för hur samhällsförhållanden påverkas av och påverkar den offentliga rätten.

2.1.1.4 Kursens genomförande

Enligt kursplanen ska kursmålen uppnås genom studentens självstudier samt deltagande i undervisningen. Undervisningen ges i form av föreläsningar, seminarier och övningar. Genom seminarierna ska studenten utveckla förmågan att värdera och förhålla sig till intressekonflikter som rätten kan ge upphov till samt lagstiftningens möjligheter och begränsningar.

Kursen examineras enligt kursplanen genom obligatoriska moment, dessa är muntliga och skriftliga redovisningar samt skriftliga tentamina.

2.1.1.5 Betygskriterier

Av betygskriterierna framgår inledningsvis att godkänt resultat förutsätter att studenten visar att denne har tillgodogjort sig kunskap, förståelse, färdighet, förmåga, värderingar och förhållningssätt i enlighet med kursmålen.

För högsta betyg krävs att studenten visar god förmåga att analysera de rättsområden som behandlas på kursen. Av kursplanen framgår att analysförmåga kan visas genom argumentation kring politiska värderingar och samhällsförhållanden samt hur dessa påverkar och påverkas av den offentliga rätten.

2.1.1.6 Sammanfattning

De kritiska och reflekterande perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Sambandet mellan rätt och genus*
- *Sambandet mellan rätt och hållbar utveckling*
- *Rättens roll i samhället*
- *Självständig och kritisk tillämpning av metoder*
- *Rättens underliggande värde och värdekonflikter*
- *Ett övergripande självständigt kritiskt perspektiv*
- *Politiska värderingars påverkan på den offentliga rätten*
- *Samhällsförhållandenas påverkan av och dess påverkan på den offentliga rätten*

2.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

2.1.2.1 Kursmål

Under kursmålen för konstitutionell rätt, *färdighet och förmåga*, framgår det att studenten ska kunna visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för information, problem och lösningar. Avseende övriga delkursmoment har inga målsättningar avseende skriftlig och muntlig färdighetsträning kunnat identifieras.

2.1.2.2 Kursens genomförande

Under kursens *genomförande* framgår att studenten tränas under seminarier och övningar i att muntligt och skriftligt redogöra för rättstillämpning, med stöd av rättskällor.

Kursen examineras genom studentens deltagande i muntliga och skriftliga redovisningar samt genom skriftliga tentamina.

Av ett särskilt examinationsdokument, ej en del av kursplanen, framgår emellertid viss ytterligare information. I examinationsdokumentet finns mer utförlig information om examinationsformerna samt vilka färdigheter som tränas och ligger till grund för betygsbedömningen. Därutöver framgår av examinationsdokumentet att studenten erhåller feedback på vissa av examinationsmomenten.

2.1.2.3 Betygskriterier

Av betygskriterierna framgår inledningsvis att godkänt resultat förutsätter att studenten visar att denne har tillgodogjort sig kunskap, förståelse, färdighet, förmåga, värderingar och förhållningssätt så som dessa kommer till uttryck i kursmålen. Detta är relevant i förhållande till konstitutionell rätt, *färdighet och förmåga*, där studenten ska kunna visa förmåga att muntligt och skriftligt redogöra för information, problem och lösningar.

För betyget BA framkommer inget ytterligare krav avseende muntlig och skriftlig färdighetsträning.

För betyget AB ställs i betygskriterierna krav på att studenten på ett tydligt och korrekt sätt muntligt och skriftligt redogör för information, problem och lösningar.

2.1.3 Övriga synpunkter

Det kan konstateras att delkursmålen struktur skiljer sig åt mellan delkurserna. Introduktion till juristutbildningen tar upp målen i löpande text. Under allmän rättslära förekommer målsättningar i punktform, löpande text samt under särskilda rubriker. Avseende konstitutionell rätt återfinns alla delkursmål under rubriker.

Stavfel har påträffats i delkursmålen för konstitutionell rätt, under *värderingsförmåga och förhållningssätt* punkt två. Ordet "hur" saknas.

Vidare förekommer ett stavfel under rubriken *kursens genomförande*, första meningen. Bokstaven "s" saknas i ordet samt.

Betygsskalan bygger på att studenten kan visa att denne uppnått målen, därutöver ställs ytterligare krav för högre betyg.

2.2 Intervju med kursföreståndare

2.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

2.2.1.1 Delkurs – Allmän rättslära

För att kunna tala om kritiska och reflekterande perspektiv måste först definieras vad som förstås härmed. Begreppet kritisk är redan i vardagspråket mångtydigt.

En betydelse är att man värderar något på ett negativt sätt. Man har invändningar mot hur något fungerar eller mot en viss lag. I detta ligger även att man kan vara negativ mot rättsordningen. Det handlar således om ett negativt värderande.

En annan betydelse är att man är öppen och ifrågasättande. Detta kan också beskrivas som att man har ett öppet och kritiskt förhållningssätt. Under kursen diskuteras teorier som kan vara kritiska i såväl den första som i den andra betydelsen. Tyngdpunkten för kursen ligger dock på sådana kritiska perspektiv som anses vara kritiska i den senare betydelsen. Syftet är inte att studenterna ska komma fram till en viss värdering utan att visa på vilka metoder som man kan använda sig av för att göra kritiska värderingar. Målsättningen är att man som lärare och student ska ha ett öppet, ifrågasättande och kritiskt förhållningssätt till rättsordningen.

Ett viktigt redskap som tillhandahålls studenterna under kursen är färdigheter i argumentationsanalys. Detta moment syftar till att hjälpa studenterna att analysera olika argument för och emot en viss ståndpunkt. Detta utgör en viktig del i att kunna ha ett öppet och kritiskt förhållningssätt.

Under kursen tränas studenterna i att ha ett öppet och kritiskt förhållningssätt på flera sätt. Vid föreläsningarna och seminarierna erhåller studenterna kunskap om olika teorier samt uppmuntras att inta ett kritiskt förhållningssätt. Under föreläsningarna förekommer även undervisning avseende argumentationsanalys. Genom övningar tränas studenterna i argumentationsanalys och studenterna ges tillfälle att använda den verktygslåda som tillhandahålls under kursen. Det förekommer även ett debattspel där studenternas argumentationsförmåga övas i praktiken. Därutöver uppmuntras till diskussion under såväl föreläsningarna som seminarierna.

Det förekommer inslag av kritiska och reflekterande perspektiv i såväl kurslitteraturen som i artikelsamlingen.

Examinationen sker genom en skriftlig tentamen. Denna är uppbyggd på så sätt att det för godkänd examination endast fordras kunskaper om kursens teoretiska innehåll. För högre betyg krävs att studenten visar självständig

förmåga att kunna tillämpa och kritisera. Detta avspeglas i tentamen som är uppbyggd utifrån tre frågor. Den första frågan är endast en ren kunskapsfråga. De sista två frågorna kräver mer självständighet och kritiskt tänkande.

2.2.1.2 Delkurs – Konstitutionell rätt

Det övergripande kritiska och reflekterande perspektivet under delkursen är kopplingen mellan juridik och politik. Kursen handlar om att påvisa för studenterna att lagstiftningen alltid föregås av en politisk process. Lagstiftningen sätter gränser för den politiska makten. Häri ligger också ett utanförperspektiv, avvägningen mellan juridik och politik, hur mycket får vi som medborgare bestämma.

Det övergripande perspektivet tränas genomgående under kursen men det är under seminarierna det ges mest utrymme. Detta är en naturlig följd av att studenten måste ha viss grundläggande kunskap om rätten innan det är möjligt att problematisera rätten. SFS-uppgiften syftar till att ge studenten insikt i lagstiftningsarbetet och öka studentens förståelse för att varje lag föregås av en politisk process. Som exempel på frågor som diskuteras vid seminarierna kan t.ex. förhållandet mellan tryckfrihet och pornografi nämnas.

Kritiska och reflekterande perspektiv förekommer i de flesta, men inte alla, kursböcker. Där det kommer till uttryck är det främst förhållandet mellan politik och juridik som lyfts fram och problematiseras. Under seminarierna kompletteras kurslitteraturen med artiklar som ytterligare bidrar med kritiska och reflekterande perspektiv.

Tanken är att studenterna ska få vara självständiga i sin kritik men kritiken måste botten i det som kursen handlar om. De ståndpunkter som förs fram måste vara grundade på någon form av argumentation som anknyts till juridiken. Vad det handlar om är att kursen ska ge studenterna redskap att kritisera rätten och argumentera för sin ståndpunkt utifrån relevant juridisk argumentation.

2.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

2.2.2.1 Delkurs – Allmän rättslära

Inledningsvis kan sägas att den skriftliga och muntliga färdighetsträningen begränsas av det faktum att kursen endast pågår under fem veckor. Det förekommer dock muntlig färdighetsträning. Denna sker främst vid debattspelet samt vid gruppövningarna.

2.2.2.2 Delkurs – Konstitutionell rätt

Under delkursen är det främst den skriftliga färdighetsförmågan som tränas.

Delkursen innehåller två stycken skriftliga uppgifter dels SFS-uppgiften, dels en uppsats. Tanken är att SFS-uppgiften ska vara ett första steg. Här ligger fokus på formalia, stringens och språkbehandling. Detta byggs därefter på under uppsatsmomentet. Av ett särskilt dokument som delas ut till studenterna i samband med uppsatsen framgår att den skriftliga förmågan utgör en viktig del vid betygsättningen.

Viss övning i muntlig färdighet sker genom studenternas deltagande vid seminarierna. Seminarierna sker dock inte i form av gruppredovisningar eller liknande utan bygger istället på att studenterna läst in sig på materialet och kan föra en gemensam diskussion.

2.2.3 Progression

2.2.3.1 Delkurs – Allmän rättslära

Det finns en tanke om att kursen ska bygga upp kunskaper som senare terminer kan anknyta till. Utgångspunkten är att de perspektiv och förhållningssätt som kursen behandlar ska finnas med studenterna under utbildningens gång. Huruvida så sker är dock svårt att uttala sig om.

2.2.3.2 Delkurs – Konstitutionell rätt

I och med att kursen ligger på termin ett är det svårt att tala om progression i förhållande till tidigare kurser. Däremot handlar kursen till stor del om att skapa förutsättningar för kommande terminer. Detta kommer särskilt till uttryck genom inslagen av skriftlig färdighetsträning på kursen.

Viss progression kan även sägas förekomma i förhållande till den tidigare kursen i allmän rättslära. Som exempel kan nämnas att återkoppling sker till genusteori vilket behandlats tidigare under terminen.

Avslutningsvis kan sägas att det kan vara önskvärt med ökad kunskap om vad som sker på övriga grundterminer, detta skulle kunna gynna progressionen, både vad gäller kritiska och reflekterande perspektiv och skriftlig och muntlig färdighetsträning.

3 LAGB01, Allmän förmögenhetsrätt, 30 högskolepoäng

3.1 Formell evaluering av kursplanen

3.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

3.1.1.1 Kursmål

Av kursmålen framgår att studenten för godkänd examination ska kunna visa förmåga att kritiskt tillämpa rättsregler och rättsprinciper på problemställningar inom den centrala förmögenhetsrätten. Några ytterligare kritiska och reflekterande perspektiv har inte kunnat identifieras i kursmålen.¹

3.1.1.2 Kursens genomförande

Kursen genomförs dels genom självstudier, dels genom lärarledda moment. De lärarledda momenten består av föreläsningar, seminarier och övningstillfällen. Därutöver genomförs även projekt i grupp.

Det framgår inte uttryckligen av kursplanen att någon del av undervisningen särskilt ska främja kritiska eller reflekterande perspektiv. Under seminarierna leder dock lärarna muntliga diskussioner, vilket bidrar till studenternas möjligheter att framföra egna reflektioner och åsikter. Detta kan därför, om än inte explicit, ses som en träning i kritiska och reflekterande perspektiv.

Kursen examineras genom fyra moment – deltagande i seminarier, genomförande av projekt, en skriftlig hemtentamen samt en skriftlig salstentamen. Kursplanen innehåller i denna del inget ytterligare avseende kritiska eller reflekterande perspektiv.

3.1.1.3 Betygskriterier

Kritiska och reflekterande perspektiv förekommer i betygskriterierna endast på B-nivå. Där anges två punkter som är av relevans. Den första punkten anknyter till genusperspektiv och förmåga att identifiera dessa i

---

¹ Efter intervju med kursföreståndaren har det framkommit att det finns ett tryckfel i kursplanen. Delar av kursmålen som berör kritiska och reflekterande perspektiv saknas. Dessa finns dock i betygskriterierna. Där framkommer att studenten ska kunna identifiera genusperspektiv där sådana framträder i förekommande situationer samt kunna identifiera grundläggande effekter av de förmögenhetsrättsliga reglernas tillämpning i ett socialt och ekonomiskt perspektiv. Även dessa målsättningar kan anses innefattas i begreppet kritiska och reflekterande perspektiv.

förekommande situationer. Den andra punkten tar sikte på att studenten ska identifiera grundläggande effekter vid tillämpning av förmögenhetsrättsliga regler ur ett socialt och ekonomiskt perspektiv.

3.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Kritisk tillämpning av rättsregler och rättsprinciper*
- *Identifikation av genusperspektiv*
- *Identifikation av tillämpningseffekter ur ett socialt och ekonomiskt perspektiv*

3.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

3.1.2.1 Kursmål

I kursplanen framkommer under *kursmålen* flera krav på skriftlig och muntlig färdighet. Studenten ska kunna visa förmåga att skriftligen redogöra för rättsfrågor, fakta, rättslig argumentation, rättsliga bedömningar samt analysera och kommentera rättsfallsreferat eller fingerade rättsförhållanden. Beträffande muntlig färdighet ställs i det närmaste identiska krav.

3.1.2.2 Kursens genomförande

Under kursens genomförande behandlas skriftlig och muntlig färdighetsträning på ett tydligt sätt. Under seminarieövningar anges i kursplanen att muntliga diskussioner ska föras kring förmögenhetsrättsliga problem. Genom projekten i grupp tränas den skriftliga förmågan. Inom ramen för projekten tränas muntlig förmåga och presentationsteknik genom en muntlig redovisning för övriga kursdeltagare samt examinerande lärare.

Det framgår uttryckligen av kursplanen att syftet med undervisningen under kursen är att studenten på ett flertal sätt ska aktiveras i sin inlärningsprocess.

Examination av kursen omfattar fyra delar: deltagande i seminarier, genomförande av projekt, hemtentamen samt en skriftlig salstentamen. Av kursplanen framgår att studenten genom examinationsformen hemtentamen enskilt ska prestera en skriftlig analys inom ett av de rättsområden som omfattas av kursen. Övriga rättsområden examineras enligt kursplanen genom en skriftlig tentamen.

3.1.2.3 Betygskriterier

Muntlig och skriftlig färdighet har en framträdande roll i betygskriterierna. För samtliga betyg ställs i kursplanen krav på utformning och presentation av rättsfallsreferat samt studentens resonemang med relevanta argument.

Betygsbedömningen i dessa delar sker efter en värderande skala. För godkänt betyg krävs dessutom att studenten under seminarieövningarna presterar en godtagbar presentation av relevant fakta, relevanta argument och relevanta skäl.

3.1.3 Övriga synpunkter

De kursmål som uppställs behandlas under *kursens genomförande* på ett tydligt sätt samt återkommer i betygskriterierna.² Det är därmed möjligt att följa hur kursmålen ska uppnås samt vilken betydelse dessa har vid betygssättningen.

En iakttagelse är att marknadsföringsrätt upprepas i kursplanen under rubriken *kunskap och förståelse*, första punkten. Upprepning sker även under allmänna uppgifter där det på två ställen står att kursen är placerad på grundnivå under utbildningens andra termin.

Av kursplanen framgår att kursmålen utgör utgångspunkt för betygssättningen. Det kan dock noteras att, som framgår av kursplanen, endast de uttryckliga betygskriterierna utgör grund för betygssättningen.

3.2 Intervju med kursföreståndare

3.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Det kritiska perspektiv som kursen främst syftar till att behandla är genusperspektivet. Genusperspektivet belyser aspekter på rätten som inte kommer fram vid anläggande av ett rättsdogmatiskt perspektiv. Genom att anlägga ett genusperspektiv framgår det att rätten inte alltid är neutral. Ytterligare kritiska perspektiv som anläggs under kursen är konsumentperspektivet samt det allmänna samhällliga perspektivet.

Kursen ska inte endast tillhandahålla kritiska perspektiv utan även uppmuntra studenterna till att självständigt reflektera kritiskt över rätten. I kursplanen uppställs som mål att studenten kritiskt ska tillämpa rättsregler. I denna del ligger att studenten ska reflektera över problemlösningens konsekvenser. Detta kan särskilt sägas ta sikte på hur lagstiftningen påverkar svaga grupper i samhället men det innefattar även andra utanförperspektiv. Sammanfattningsvis kan sägas att de kritiska perspektiven främst utgår från ett utanförperspektiv.

Genusaspekter behandlas genomgående i föreläsningar men är särskilt framträdande under seminarierna. Det är alltså främst under seminarierna som de särskilda kritiska perspektiven behandlas. Under projektarbetet hålls

---

² Detta förutsätter att kursplanen ska förstås på så sätt som angivits under not 1.

rättegångsspel där studenterna intar olika aktörsroller. Här finns större utrymme för studenterna att fritt anlägga kritiska perspektiv. Vid dessa tillfällen uppmuntras studenten att anföra lämplighets- och rättspolitiska ställningstaganden i sin argumentation. Under dessa moment får studenterna därmed möjlighet att välja vilket perspektiv de vill anlägga.

Det finns ingen kurslitteratur som tar sikte på kritiska eller reflekterande perspektiv. Under projektarbetena får dock studenterna tillfälle att behandla rättskällor där det förekommer kritiska och reflekterande perspektiv. Här kan exempelvis förarbeten nämnas.

Examinering avseende kritiska och reflekterande perspektiv sker främst genom seminarierna. I denna del kan endast betyget godkänt erhållas.

3.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Vid seminarietillfällena tränas studenternas muntliga färdigheter. Vid dessa tillfällen förväntas studenterna redovisa inför gruppen. Det ges viss feedback vid dessa tillfällen. Muntlig färdighetsträning förekommer även under projektarbetet. Vid dessa tillfällen får studenten mer utförlig feedback avseende framställningen. Endast godkänt resultat kan erhållas.

Beträffande skriftlig färdighetsträning kan främst projektarbetet nämnas. Under detta ska studenterna i grupp lämna in skriftliga framställningar. Eftersom arbetet sker i grupp är det inte möjligt att ge individuell feedback avseende skriftlig förmåga. Skriftlig färdighetsträning förekommer även genom hemtentamen samt genom den skriftliga tentamen. Det uppställs inte direkta krav avseende skriftlig färdighetsträning vid dessa tillfällen. Det krävs dock att studenten kan framföra det betydelsebärande innehållet på begripligt sätt.

3.2.3 Progression

Avseende färdighetsträning finns en tanke med kursen att främst utveckla muntlig färdighetsförmåga. Det bygger på att skriftlig förmåga tränas i större utsträckning under senare delen av utbildningen, främst under fördjupningskurser och genom examensarbetet.

Beträffande kritiska och reflekterande perspektiv görs det ingen utförlig bedömning av vad som behandlas under föregående kurs. Delvis bygger dock de kritiska perspektiven på att studenterna har vissa grundläggande kunskaper rörande genusperspektiv.

Det kan nämnas att det sker ett ämnesmässigt utbyte över terminerna genom att samma föreläsare förekommer på senare kurser. Därigenom finns det viss anknytning till senare terminer i detta avseende.

4 LAGC01, Associations- och konkurrensrätt, 10 högskolepoäng

4.1 Formell evaluering av kursplanen

4.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

4.1.1.1 Kursmål

Av kursplanen framgår att studenten ska visa förmåga att värdera och diskutera problem och lösningar samt framföra relevant kritik. Beträffande studentens värderingsförmåga och förhållningssätt ställs följande krav. Studenten ska kunna identifiera hur reglerna kan fungera i en social, ekonomisk och internationell kontext. Studenten ska även identifiera situationer inom rättsområdet där ett genusperspektiv kan vara framträdande. Utifrån nämnda perspektiv ska studenten föra en diskussion de lege ferenda samt kritiskt förhålla sig till den kunskap som inhämtas.

4.1.1.2 Kursens genomförande

Kursmålen uppnås genom studentens aktiva deltagande i undervisningen och självständiga studier. Undervisningen sker i form av storföreläsningar och rättsfallsövningar. De senare syftar till att utveckla studentens förmåga till juridisk analys, problemlösning och rättspolitisk diskussion. Kursen examineras genom en skriftlig tentamen.

4.1.1.3 Betygskriterier

Det förekommer inga tydliga kritiska eller reflekterande perspektiv i betygskriterierna. Betygskriterierna fokuserar närmast uteslutande på studentens förmåga att identifiera, lösa och motivera juridiska problem.

4.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Värderande och diskuterande perspektiv*
- *Identifikation av genusperspektiv*
- *Identifikation av tillämpningseffekter ur ett socialt, ekonomiskt och internationellt perspektiv*
- *Kritiskt förhållningssätt*
- *Reflektion avseende ovanstående perspektiv samt resonemang de lege ferenda.*

4.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

4.1.2.1 Kursmål

Kursplanen tar upp skriftlig och muntlig färdighetsträning under en punkt under *färdighet och förmåga*. Studenten förväntas kunna på ett strukturerat sätt, muntligen och skriftligen, förklara och argumentera för lösningsförslag.

4.1.2.2 Kursens genomförande

Under storföreläsningarna förväntas studenterna redovisa förslag på lösningar till probleminriktade frågeställningar. Detta kan ses som ett uttryck för muntlig färdighetsträning.

Kursen examineras genom en skriftlig tentamina.

4.1.2.3 Betygskriterier

Det finns inga uttryckliga inslag av skriftlig och muntlig färdighetsträning i betygskriterierna. Det ställs vissa krav på att studenten ska motivera ställningstaganden samt resonera och argumentera.

4.1.3 Övriga synpunkter

De i kursmålen nämnda kritiska och reflekterande perspektiven berörs till viss del under *kursens genomförande* och frågan hur dessa ska uppnås framgår delvis. Betygskriterierna berör inte dessa perspektiv uttryckligen. Det hänvisas dock till kursmålen i samband med betygskriterierna i den bemärkelsen att betygskriterierna uttryckligen tar utgångspunkt i kursmålen. Det får därför antas att uppfyllelse av kursmålen utgör ett krav för godkänd examination. Låt vara att denna måluppfyllelse kan komma att variera beroende av betygsnivå.

Avseende de kursmål som berör färdighetsträning framgår det inte uttryckligen under *kursens genomförande* hur dessa ska uppnås. Inte heller framgår det av betygskriterierna vilken betydelse uppfyllelse av målen har för examinationen. På samma sätt som ovan kan det dock antas att det för godkänd examination krävs att kursmålen uppfylls av studenten.

Av kursplanen framgår att kursmålen utgör utgångspunkt för betygssättningen. Det är dock viktigt att notera att, såsom framgår av kursplanen, endast de uttryckliga betygskriterierna utgör grund för betygssättningen.

Under rubriken *kursens genomförande* är ordet ”diskussion” felstavat.

4.2 Intervju med kursföreståndare

4.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Avseende kritiska och reflekterande perspektiv är utgångspunkten för kursen är att studenterna ska övas i att anlägga ett kritiskt förhållningssätt vid diskussionen av aktiebolagsrättsliga problem. Detta sker genom att studenten lär sig att problematisera argumentationen och de antaganden som ligger till grund för argumenten som framförs. Därmed syftar inte kursen till att införliva någon särskild normativ teori.

De kursmål i kursplanen som ger uttryck för ovanstående är att studenten ska kunna värdera och diskutera problem och lösningar, framföra relevant kritik samt förhålla sig kritisk till kunskapen som inhämtats. Därutöver ska kursen träna förmågan hos studenterna att identifiera hur reglerna fungerar i en social och ekonomisk kontext. Det kan även nämnas att aktiebolagsrätten behandlas ur ett övergripande samhällligt perspektiv där framförallt rättseconomiska teorier behandlas.

Tanken med att anlägga ett kritiskt förhållningssätt snarare än ett särskilt perspektiv är att studenten ska tränas i att förhålla sig kritisk till utgångspunkterna för olika perspektiv. Syftet är att träna studenterna i ett genomgripande förhållningssätt som kan anläggas på olika dogmatiska perspektiv, även de perspektiv som kan uppfattas som kritiska. Genom att olika perspektiv behandlas i kursen ges studenterna verktyg och färdigheter för att navigera och problematisera det rättsområde som kursen behandlar.

Genom undervisningen tränas studenten i att anlägga ett kritiskt förhållningssätt. Detta sker genom att föreläsaren vid undervisningstillfällena anlägger ett kritiskt förhållningssätt och resonerar utifrån dessa. Undervisning tar därmed inte direkt sikte på hur ett kritiskt förhållningssätt kan anläggas utan syftar snarare till att demonstrera ett kritiskt förhållningssätt.

Kurslitteraturen som behandlar aktiebolagsrätten tillhandahåller kritiska och reflekterande perspektiv genom att problematisera rätten och sätta in problemen i en samhälllig och rättseconomisk kontext.

Vid examinationen ställs krav på att studenten ska kunna problematisera rätten. Därför ställs vid tentamen frågor som inte har givna svar utan som istället ska främja självständigt tänkande hos studenterna.

4.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Kursen bygger till stor del på övningar i grupp. Vid dessa tillfällen övas studenterna i muntlig framställning genom att de deltar aktivt i grupparbeten

och vid redovisningar av gruppens arbete. Övningstillfällena är inte obligatoriska men närvaron vid dessa tillfällen är god. Den muntliga framställningsförmågan saknar därför betydelse i betygshänseende. Vid tentamenstillfället ställs vissa krav på den skriftliga framställningen. Studenten förutsätts presentera svaren på ett begripligt sätt. Även om språkanvändningen inte ligger till grund för betygssättningen har framställningen av argument betydelse. Detta krav hänger samman med kravet på att studenten ska kunna motivera sina ställningstaganden och resonera klart och tydligt.

4.2.3 Progression

Tidigare kurser beaktas inom ramen för aktiebolagsrättskursen, främst avseende grundläggande kunskaper och terminologi. Beträffande färdighetsträningen beaktas studenternas förmåga genom att nivån på undervisningen anpassas därefter. Kursen syftar i detta avseende till att ytterligare utveckla studenternas förmåga.

En diskussion mellan lärarna för olika kurser i syfte att närma sig kärnan av vad som ska betygssättas avseende studenternas förmåga att anlägga kritiska perspektiv hade varit positivt. En förutsättning för att hitta och använda en gemensam utgångspunkt är dock att det alltså finns utrymme för lärarna att presentera olika uppfattningar i detta avseende i undervisningen.

5 LAGC02, Civilrättens sociala dimension, 20 högskolepoäng

5.1 Formell evaluering av kursplanen

5.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

5.1.1.1 Kursmål

Av kursplanen framgår under *värderingsförmåga och förhållningssätt* att studenten ska kunna visa förmåga att identifiera situationer där ett internationellt, köns-, genus- eller likabehandlingsperspektiv är framträdande. Därutöver ställs krav på att studenten ska kunna visa förståelse för hur reglerna på området fungerar ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv. Det ställs vidare krav på att studenten ska visa förmåga att inta ett självständigt förhållningssätt samt värdera rättens innehåll.

5.1.1.2 Kursens genomförande

Kursen är uppdelad i en grundkursdel, temaveckor med seminarieövningar samt självstudier. Av kursplanen framgår att värderingsförmåga och förhållningssätt integreras i argumentationen kring hur rättsliga problem kan eller bör lösas under kursens gång. Därtill uppmärksammas köns-, genus-, och likabehandlingsfrågor. I samband med att diskrimineringsrätten behandlas belyses genus- och likabehandlingsfrågor samt samhällsvetenskaplig forskning på området. Kursplanen tar upp belysande exempel i dessa avseenden.

Av kursplanen framgår även att kursen uppmuntrar till ett kritiskt perspektiv på rätten.

Kursens examineras genom skriftlig tentamen, skriftligt delterminsprov samt aktivt deltagande vid seminarieövningar. Det är emellertid endast den skriftliga sluttentamen som har betydelse för slutbetyget på kursen.

5.1.1.3 Betygskriterier

Betygskriterierna utgörs av en skala där samma kunskaper ligger till grund för samtliga betyg. Högre betyg ställer högre krav på studentens måluppfyllelse. Avseende vissa förmågor, färdigheter och kunskaper ställs dock samma krav på studenten oavsett betygsnivå.

Tre kriterier kan särskilt sägas ta sikte på kritiska och reflekterande perspektiv. Den första rör studentens förmåga att identifiera situationer där ett internationellt, köns-, genus-, eller likabehandlingsperspektiv framträder.

Det andra avser studentens förmåga att identifiera grundläggande effekter av reglernas tillämpning i ett socialt och ekonomiskt perspektiv. Avseende dessa två kriterier ställs samma krav oavsett betygsnivå eftersom de examineras vid seminarieövningarna där endast betyget godkänd eller underkänd ges. Det tredje kriteriet avser studentens självständiga förhållningssätt och förmåga att göra en egen värdering av rättens innehåll. Här ställs högre krav för högre betyg.

5.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Identifikation av internationella perspektiv*
- *Identifikation av könsperspektiv*
- *Identifikation av genusperspektiv*
- *Identifikation av likabehandlingsperspektiv*
- *Förståelse för reglernas sociala funktion*
- *Förståelse för reglernas ekonomiska funktion*
- *Självständigt förhållningssätt och värderingsförmåga*
- *Allmänt kritiskt perspektiv*

Dessa perspektiv förekommer såväl under *kursmålen*, *kursens genomförande* samt betygskriterierna på ett tydligt och stringent sätt.

5.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

5.1.2.1 Kursmål

Av kursplanen framgår följande mål avseende skriftlig och muntlig färdighetsträning. Studenten förväntas visa förmåga att kunna resonera klart och tydligt. Därtill ska studenten visa förmåga att med angivande av relevanta rättskällor analysera och argumentera kring rättsliga problem samt beskriva hur problemen kan eller bör lösas. Vid muntlig framställning förväntas även studenten kunna visa förmåga att utnyttja pedagogisk teknik samt uttrycka sig sammanhängande och logiskt. Muntlig färdighet är således i fokus för kursen.

5.1.2.2 Kursens genomförande

Under temaveckorna tränas studenten i muntlig färdighet, avseende såväl pedagogisk teknik som framställningens innehåll. Detta sker genom att studenten muntligen redovisar förelagda uppgifter. Examination av kursen sker i form av skriftlig sluttentamen, skriftligt delterminsprov samt aktivt deltagande i temaveckornas seminarieövningar. Det är emellertid endast den skriftliga sluttentamen som ligger till grund för slutbetyget.

5.1.2.3 Betygskriterier

De betygskriterier som berör skriftlig och muntlig färdighetsträning sammanhänger med de uppställda kursmålen. Det första avser studentens förmåga att resonera klart och tydligt. Det andra kriteriet avser förmågan att argumentera kring rättsliga problem innefattande en beskrivning av hur problemen kan eller bör lösas med angivande av relevanta rättskällor. Betygskriterierna ställer i denna del högre krav för högre betyg. Slutligen ska studenten kunna utnyttja pedagogisk teknik vid muntlig framställning samt visa förmåga att uttrycka sig sammanhängande och logiskt. Avseende sistnämnda kriterium ställs samma krav för alla betygssteg.

5.1.3 Övriga synpunkter

Genomgående i kursplanen lyfts kritiska och reflekterande perspektiv fram. Det är enkelt att följa dessa perspektiv genom såväl kursmålen, genomförandet och betygskriterierna.

Avseende de i kursplanen nämnda målen för muntlig och skriftlig färdighetsförmåga framgår det tydligt under *kursens genomförande* hur dessa ska nås. Det framgår även under betygskriterierna vilken betydelse måluppfyllelse har för betygssättningen.

Betygskriterierna är kopplade till kursmålen och utformade i enlighet med dessa.

Ett stavfel har uppmärksammats under rubriken *färdighet och förmåga* (s.2). Det ska stå "fungerar" istället för fungera.

5.2 Intervju med kursföreståndare

5.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Under genomgången av kursplanen uppmärksammades att vissa betygskriterier under värderingsförmåga och förhållningssätt ställde högre krav för högre betyg, medan andra betygskriterier inte gjorde det. Förklaring härtill är att de kursmål som ställer högre krav för högre betyg examineras vid det skriftliga tentamenstillfället och de kursmål som inte ställer högre krav för högre betyg examineras vid seminarieövningarna. Vid seminarieövningarna kan endast godkänt resultat erhållas och det är därför inte möjligt att ställa högre krav för dessa kursmål.

De mest centrala kritiska perspektiven som kursen behandlar är genus-, mångfalds- och likabehandlingsperspektiv. Eftersom kursen rör regelverk som är kopplade till välfärdssamhället är även ekonomiska och sociala aspekter centrala för kursen. Genom att kursen tar utgångspunkt i den enskilda individens perspektiv ges en allsidig belysning av rätten. Slutligen

kan nämnas att internationella jämförelser samt inomrättsliga jämförelser behandlas under kursen.

Kursen behandlar de kritiska perspektiven på olika sätt. Kursen främjar en allmän kritisk diskussion, och lyfter också fram vissa särskilda kritiska perspektiv, exempelvis genus-, mångfalds- och likabehandlingsperspektiv. Här finns en inbyggd progressionstanke som genomsyrar kursen. Inledningsvis ges föreläsningar och tretimmarspass med inriktning på problemlösning som dels ska ge förståelse för rätten och dess tillämpning, dels uppmuntra studenterna till att anlägga ett kritiskt perspektiv. Därefter följer en serie av seminarieövningar där studenterna ges tillfälle att fördjupa de kritiska perspektiven samt diskutera dessa i mindre grupper. Studenten övas därmed successivt i sin kritiska förståelse genom kursen och kursmålen uppnås stegvis.

Beträffande betygskriterierna speglar dessa kursmålen. Eftersom kursen främjar studentens förmåga till självständigt kritiskt tänkande finns utrymme för studenten att utveckla och redogöra för andra perspektiv utöver de som anges i kursmålen vid examinationen.

Slutligen kan nämnas att flera av lärarna som undervisar på kursen forskar aktivt och de anlägger inom sin forskning olika kritiska perspektiv. Eftersom undervisningen är forskningsanknuten blir kritiska perspektiv tydliga i undervisningen och dessa genomsyrar därmed hela kursen.

5.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Kursen tar främst sikte på att utveckla studentens muntliga färdighetsförmåga vilket utgör det viktigaste kursmålet i detta avseende. I betygskriterierna kommer detta till uttryck genom att studenten ska kunna resonera klart och tydligt samt genom att studenten ska kunna visa ett självständigt förhållningssätt. Med det sistnämnda kriteriet förstås att studenten ska kunna uttrycka sig preciserat och framföra det betydelsebärande innehållet på ett korrekt sätt. Därutöver ska studenten visa förmåga att kunna argumentera kring rättsliga problem varvid studenten med angivande av relevanta rättskällor ska kunna beskriva hur ett rättsligt problem kan eller bör lösas.

Studentens muntliga färdighetsträning inleds under kursens första del, grundkursen, där studenten får tillfälle att träna muntlig framställning i såväl mindre grupp som i helklass. Under föreläsningarna och tretimmarspassen berör lärarna centrala utgångspunkter som är viktiga att tänka på vid muntlig framställning. Studenternas muntliga förmåga tränas särskilt vid seminarieövningarna under kursens andra del, temadelen. Vid dessa tillfällen får studenten och den basgrupp som studenten ingår i feedback av

läraren, både vad gäller presentationens rättsliga innehåll och struktur samt den muntliga framställningen. Presentationen av rättsligt material och argumentation ställer krav på noggrann begreppsanvändning och precision.

Genom individuell feedback ges varje student redskap för att utveckla sin muntliga framställnings- och argumentationsteknik. Studenten håller tre olika seminarieövningar och får på detta sätt möjlighet att utveckla sig och pröva nya grepp. Muntlig färdighetsförmåga examineras vid seminarieövningarna. Studenten kan endast erhålla godkänt vid dessa övningar.

5.2.3 Progression

Först kan nämnas att det finns en inbyggd progressionstanke i kursen. Genom undervisningens upplägg fördjupas den muntliga färdighetsträningen under den senare delen av kursen där undervisningen sker genom seminarieövningar. Beträffande den terminsövergripande progressionen kan nämnas att tidigare kurser beaktas avseende kunskaper rörande den materiella rätten och den juridiska metoden, företrädesvis avseende EU-rätten men också civilrätten. Vad gäller kritiska perspektiv är främst kursens interna progression i fokus.

6 LAGD01, Offentlig rätt – Förvaltningsrätt med kommunalrätt, förvaltningsprocessrätt, socialrätt, miljö rätt och skatterätt, 30 högskolepoäng

6.1 Formell evaluering av kursplanen

6.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

6.1.1.1 Kursmål

Under *färdighet och förmåga* framgår att studenten ska visa förmåga att värdera och diskutera rättsliga problem och lösningar samt framföra relevant kritik. Vidare framgår under *värderingsförmåga och förhållningssätt* att studenten ska kunna identifiera och diskutera lagstiftningens möjligheter, begränsningar och konsekvenser. Detta ska ske med utgångspunkt i relevanta vetenskapliga eller samhälleliga perspektiv, såsom hållbar utveckling eller genus. Utifrån dessa perspektiv ska studenten kunna reflektera och föra en diskussion de lege ferenda. Slutligen ska studenten kunna visa förmåga att kritiskt förhålla sig till den kunskap som inhämtats.

6.1.1.2 Kursens genomförande

Kursen är indelad i tre delar. 15 hp utgörs av offentlig rätt, 13 hp utgörs av skatterätt och 2 hp utgörs av ett projekt.

Kursen genomförs genom självstudier och deltagande i undervisningen. Undervisning sker i form av föreläsningar, seminarier och övningar. Under seminarierna utvecklas studentens förmåga till juridisk analys, problemlösning och rättspolitisk diskussion.

Kursens två första delkurser examineras genom skriftlig tentamen. Därutöver examineras delkursen offentlig rätt genom aktivt deltagande på seminarierna. Uppsatsen examineras genom bedömning av uppsatsens innehåll och aktivt deltagande i uppsatsseminarium.

6.1.1.3 Betygskriterier

Det framkommer inte några kritiska eller reflekterande perspektiv i betygskriterierna.

6.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Identifikation av tillämpningseffekter ur samhällliga perspektiv (exv. genus och hållbar utveckling)*
- *Självständigt förhållningssätt och värderingsförmåga*
- *Reflekterande (mot bakgrund av ovanstående perspektiv) de lege ferenda perspektiv*

6.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

6.1.2.1 Kursmål

Under *färdighet och förmåga* framgår att studenten ska visa förmåga att på ett strukturerat sätt skriftligt och muntligt förklara och argumentera för lösningsförslag.

6.1.2.2 Kursens genomförande

Under seminarierna läggs särskild vikt vid att studenten ska träna och ytterligare utveckla sin förmåga i att muntligen och skriftligen argumentera för förslag och lösningar.

Examination sker genom skriftliga tentamen, deltagande i seminarier och genom projektarbete.

6.1.2.3 Betygskriterier

Av betygskriterierna framgår att studenten ska kunna visa förmåga att resonera och argumentera på ett rättsligt relevant sätt. I detta avseende ställs högre krav för högre betyg. Utöver detta finns inget uttryckligt kriterium som tar sikte på skriftlig och muntlig färdighetsträning.

6.1.3 Övriga synpunkter

Under kursens mål redogörs tydligt för kursens kritiska och reflekterande perspektiv. Till viss del framgår det under *kursens genomförande* hur dessa mål ska uppnås. Det framkommer dock inte under betygskriterierna vilken betydelse kursmålen har för examination och betygssättning. Det är därför lätt för studenten att identifiera målen, förhållandevis lätt att förstå hur dessa ska uppnås men det saknas information om vilken betydelse dessa har för betygssättningen.

Krav på skriftlig och muntlig framställning förekommer under kursmålen och under *kursens genomförande* exemplifieras hur dessa mål ska nås.

Vilken betydelse dessa mål har för betygssättningen framgår inte helt tydligt.

En redaktionell synpunkt är att under *betygskriterierna* är punktsättning och styckindelning inkonsekvent.

6.2 Intervju med kursföreståndare

6.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Inom ramen för kursen förekommer huvudsakligen två kritiska och reflekterande perspektiv. Den första delen handlar om att betrakta rätten från ett utifrånperspektiv. I det perspektivet ingår frågor om rättens konsekvenser för olika samhällsgrupper och funktioner i samhället. Detta kan brytas ned i två steg som kan knytas till kursplanen. Det första steget rör förmågan att diskutera och värdera rättsliga problem och lösningar utifrån olika perspektiv och framföra relevant kritik. Det andra steget innefattar förmåga att utifrån relevanta och vetenskapliga perspektiv diskutera lagstiftningens möjligheter, begränsningar och konsekvenser.

Det första steget utgör en förutsättning för det andra. För att överhuvudtaget kunna anlägga dessa perspektiv krävs en god insikt och kunskap om lagstiftningen och dess tillämplighet.

Den andra delen är av inomrättslig karaktär och rör ett rättsområdes förhållande till andra rättsområden. Inom den offentliga rätten kan det handla om relationen mellan offentligrättsliga och t.ex. civilrättsliga eller internationella regleringar. Det kan även handla om motstridiga offentligrättsliga normer. Denna del handlar om analys och diskussioner kring vad som händer när olika rättsregler eller normer anger olika lösningar på det aktuella problemet.

I undervisningen kommer de kritiska perspektiven till uttryck dels genom implementering i föreläsningar, dels genom seminarier som är särskilt ägnade åt att anlägga kritiska perspektiv. Tonvikten läggs vid diskussion under seminarierna där bl.a. konsekvenser av lagstiftningen diskuteras.

Exempel på metodik för att studenterna ska anlägga ett kritiskt perspektiv är att studenterna får föra en kritisk diskussion utifrån en proposition. Därmed diskuteras konsekvenserna av ett lagförslag samt argument som kan framföras i samband därmed.

Det är svårt att examinera kritiska perspektiv eftersom förmåga och kunskap i dessa avseende är svåra att mäta. Ambitionen är dock att dessa ska examineras. Det förekommer tentamensfrågor där studenterna förväntas resonera självständigt kring perspektivfrågor i sina svar. Projektarbetet ger

till viss del möjlighet att bedöma studentens färdigheter och förmågor avseende kritiska och reflekterande perspektiv.

Det finns en ambition att vidareutveckla de kritiska perspektiv som kursen anlägger på rätten. Det är dock viktigt att det inte går ut över den undervisning som syftar till att ge en grundläggande förståelse för rätten och dess tillämpning. Det är dock viktigt att *något* kritiskt perspektiv tas upp under kursen, hinner man inte alla får man prioritera något eller några som är relevanta för den kurs det är fråga om.

Avseende behov av utbildning för lärarna i kritiska och reflekterande perspektiv är det beroende av vilket eller vilka kritiska perspektiv som kursen avser anlägga. Vissa perspektiv kräver förmodligen att läraren har kunskap i den bakomliggande teoribildningen. Rent allmänt är det positivt med öppna diskussioner bland lärarna avseende kritiska och reflekterande perspektiv.

Slutligen kan nämnas att det inte finns någon särskild litteratur som tar sikte på kritiska och reflekterande perspektiv. Däremot förekommer exempelvis hållbarhetsperspektivet i kurslitteraturen som rör miljörätten.

6.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Skriftlig och muntlig färdighetsträning sker främst genom seminarier, grupparbeten och projektarbetet. Seminarierna tränar muntlig förmåga och projektarbetet tränar skriftlig förmåga. Vid seminarierna finns ett aktivitetskrav som främst tar sikte på att studenten är förberedd och deltar i diskussionen.

Skriftlig och muntlig färdighetsförmåga examineras inte specifikt annat än i uppsatsen. Det krävs dock att studenten visar förmågor i dessa avseende för att kunna uttrycka sig korrekt och därigenom uppfylla kursmålen i övriga delar.

6.2.3 Progression

Det har förts diskussioner beträffande progression avseende kritiska och reflekterande perspektiv. Kursen uppställer dock ingen uttrycklig målsättning i detta avseende. Samma sak gäller beträffande muntlig och skriftlig färdighetsträning. En svårighet med progressionsmål är att studenterna har olika förutsättningar och tidigare kompetens t.ex. beträffande muntlig och skriftlig färdighet, varför progression på studentnivå måste bedömas individuellt.

7 LAGE01, Civilrättskipning och internationell privaträtt

7.1 Formell evaluering av kursplanen

7.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

7.1.1.1 Kursmål

Under rubriken *värderingsförmåga och förhållningssätt* anges att studenten för godkänd examination ska visa förmåga att kritiskt granska och värdera nämnda principer och regler avseende dess innebörd, räckvidd och rättfärdigande.

Några särskilda perspektiv som ska vara vägledande för detta kritiska förhållningssätt anges inte.

7.1.1.2 Kursens genomförande

Enligt kursplanen framgår att kursmålen uppnås genom självstudier och aktivt deltagande i undervisningen. Undervisningen ges i form av föreläsningar och seminarier. Föreläsningarna avser att hjälpa studenten att erhålla kunskap om olika sätt att kritiskt granska de principer och regler som är relevanta för kursen vad avser deras innebörd, räckvidd och rättfärdigande.

Examination sker genom en skriftlig tentamen.

7.1.1.3 Betygskriterier

Av betygskriterierna framgår att studenten förväntas visa förmåga att kritiskt granska de principer och regler som är relevanta för kursen vad avser deras innebörd, räckvidd och rättfärdigande. Betygsskalan ställer i detta avseende högre krav för högre betyg.

7.1.1.4 Sammanfattning

Det kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag ur kursplanen.

- *Förmåga att kritiskt granska och värdera principerna*

7.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

7.1.2.1 Kursmål

Under kursens mål saknas tydliga målsättningar avseende skriftlig och muntlig färdighetsträning. Under kursens innehåll anges att kursen ska ge färdighet att redovisa källmaterial och egen argumentation i för området centrala frågor.

7.1.2.2 Kursens genomförande

Ingenting under *kursens genomförande* tar direkt sikte på studentens skriftliga och muntliga färdighetsförmåga. Däremot framgår att seminarierna ska ge studenten förmåga att finna och formulera relevanta argument för problemlösning samt formulera och lösa adekvata rättstillämpningsproblem.

Examination sker genom en skriftlig tentamen.

7.1.2.3 Betygskriterier

Ingenting i betygskriterierna kan sägas ta sikte på skriftlig och muntlig färdighetsförmåga.

7.1.3 Övriga synpunkter

Kursen tar genomgående upp kritiska och reflekterande perspektiv såväl i kursmålen under *kursens genomförande* som i betygskriterierna. Däremot utvecklas inte innebörden av de kritiska perspektiven i något avseende. Detta gör det svårt för studenten att förstå innebörden av kravet på förmåga att kritiskt granska och värdera reglerna.

Avseende skriftlig och muntlig färdighetsträning förekommer detta på ett ställe i kursplanen, under *kursens innehåll*. Det är dock tveksamt om nämnda formulering i kursplanen kan sägas ta sikte på skriftlig och muntlig färdighetsträning. Därmed framgår inte vilka mål som uppställs (om det uppställs några i detta avseende), hur dessa mål ska uppnås och vilken betydelse de har för betygsättningen.

Det finns ingen uttrycklig koppling mellan betygskriterier och kursmål men kriterierna är utformade efter och i enlighet med kursmålen.

7.2 Intervju med kursföreståndare

7.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

En central utgångspunkt för kursen är frågan om hur arbetsfördelningen mellan rättens aktörer ser ut och frågan om samspelet mellan aktörerna. Detta är ett juridisktekniskt perspektiv som kursen anlägger på rätten och som innefattar kritisk granskning av rättssystemet.

Frågan belyses främst vid ett seminarium. Vid seminarietillfället belyses även historiska faktorer betydelse samt de kvinnliga aktörernas roll i rättssystemet historiskt sett. Därutöver behandlas domarens neutralitet och rättsbildande verksamhet. Vid detta tillfälle får studenterna tillfälle att diskutera icke-dogmatiska frågor utifrån ett samhällsperspektiv. Seminariet är obligatoriskt men inte betygsgrundande.³

Under kursens genomförande behandlas vidare kritiska perspektiv i andra sammanhang. Ett exempel är vid behandlingen av jävsfrågor. Här får studenterna tillfälle att diskutera olika överväganden i samband med rättsfall och frågorna belyses från olika perspektiv.

Beträffande litteratur förekommer det kritiska perspektiv i de läroböcker som ingår som kursfordran. Litteratur som tar direkt sikte på kritiska perspektiv ingår inte i kursfordran.

Det finns ett önskemål om en diskussion bland lärarlagen rörande kritiska och reflekterande perspektiv. Det kritiska perspektiv som kommer till uttryck under kursen bygger på en inomrättslig granskning av processrätten och de relevanta rättskällorna. Det framhålls att ett terminsövergripande grepp avseende kritiska och reflekterande perspektiv tydligt måste framgå för studenterna.

Beträffande betygskriterier och examination kan kritiska och reflekterande perspektiv till viss del komma till uttryck genom exempelvis bevisfrågor där studenten i sina svar får tillfälle att göra lämplighetsöverväganden rörande t.ex. placering av bevisböda.

7.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Beträffande skriftlig färdighet finns inget moment i kursen som tar sikte på träning i detta avseende. Genom seminarierna får studenterna dock tillfälle att träna muntlig färdighet. Det ställs krav på att studenten ska delta aktivt vid seminarietillfällena men det sker ingen kvalitetsbedömning av studentens insats.

---

³ Delar av denna information bygger på en intervju med annan lärare som undervisar på kursen.

7.2.3 Progression

Beträffande progression beaktas inte tidigare kursplaner avseende kritiska och reflekterande perspektiv eller muntlig och skriftlig färdighetsträning inom ramen för kursen. Detta beror till viss del på att rättskällematerialet skiljer sig från tidigare kurser. Eftersom kursen behandlar omfattande och komplexa regelverk är det svårt att hitta och utveckla ett enskilt perspektiv som ska genomsyra hela kursen. Istället måste olika frågor behandlas utifrån olika infallsvinklar. I detta avseende uppmuntras dock studenterna till självständig reflektion. Beträffande juridisk metod finns dock en ambition med kursen att ingående behandla prejudikat för att öka studenternas förståelse i detta avseende.

8 LAGE02, Straffrätt och straffprocessrätt, 18 högskolepoäng

8.1 Formell evaluering av kursplanen

8.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

8.1.1.1 Kursmål

Målen som anges under *kursmål, kunskap och förståelse*, visar att kursens övergripande mål delvis kan anses vara av kritisk karaktär. Eftersom kunskapsmålen berör lagstiftningens syfte och samhällsliga funktion i lika stor utsträckning som tillämpning och kunskap om gällande rätt är det svårt att kategorisera dessa kunskapsmål. Kritiska eller reflekterande förhållningssätt kommer inte till uttryck under kunskapsmålen men kunskapsmålen kan ändå till stor del sägas främja reflekterande perspektiv.

Under *värderingsförmåga och förhållningssätt* framgår att studenten för godkänd examination ska visa förmåga att göra bedömningar utifrån etiska och samhällsliga grunder. Vidare ska studenten visa förmåga att problematisera straff- och straffprocessrätten i förhållande till genus- och mångfaldsperspektiv. Nämnas kan även att studenten ska visa insikter om straff- och straffprocessrättens möjligheter och begränsningar.

8.1.1.2 Kursens genomförande

Inledningsvis kan i denna del nämnas att studenten ska uppnå de i kursmålen uppräknade läranderesultaten genom självstudier av lagstiftning, kurslitteratur och annat studiematerial samt genom aktivt deltagande i undervisningen som sker i form av föreläsningar och seminarier.

Vid föreläsningarna diskuteras riktlinjerna för en kritisk granskning av straffrätten och straffprocessrätten, sett ur ett demokratiskt och rättsstatligt perspektiv. Några andra kritiska eller reflekterande perspektiv som nämnts i kursmålen diskuteras inte under kursens genomförande. Däremot ska seminarierna ge studenterna en djupare, mer detaljrik och mer nyanserad kunskap avseende nämnda kursmål.

Examination sker genom grupppresentation, hemtentamen och skriftlig salstentamen. Därutöver är aktivt deltagande under praktiken obligatorisk för godkänt resultat på kursen.

8.1.1.3 Betygskriterier

Kritiska eller reflekterande perspektiv kommer inte uttryckligen fram i

betygskriterierna. Vissa kriterier kan dock sägas anknyta till några av de perspektiv som nämns under kursmålet. Studenten ska visa kunskaper om straffprocessens struktur och samhällliga funktion. I detta avseende ställs högre krav för högre betyg.

8.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Kunskap kring lagstiftningens syfte och samhällliga funktion*
- *Etisk och samhälllig bedömningsförmåga*
- *Problematisering ur ett genus- och mångfaldsperspektiv*
- *Insikter om lagstiftningens möjligheter och begränsningar*
- *Demokratiskt-, och rättsstatligt kritiskt granskande perspektiv*

8.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

8.1.2.1 Kursmål

Under *kunskap och förståelse* anges att studenten ska kunna visa kunskaper i förhandlingsteknik. Därutöver framgår under färdighet och förmåga att studenten ska kunna visa, såväl skriftlig som muntlig, förmåga att presentera identifiering, analys och lösning av problem.

8.1.2.2 Kursens genomförande

Vid seminarieövningarna tränas studentens förmåga att genomföra skriftliga och muntliga framställningar. Fokus läggs vid att träna strukturering av framställning samt pedagogik vid framförande av det huvudsakliga budskapet i framställningen.

Examination sker genom grupppresentation, hemtentamen och skriftlig salstentamen. Därutöver är aktivt deltagande under praktiken obligatorisk för godkänt resultat på kursen.

8.1.2.3 Betygskriterier

Det enda betygskriterium som uttryckligen anknyter till skriftlig och muntlig färdighetsträning är att studenten ska kunna visa kunskaper inom förhandlingsteknik. Betygskriterierna ställer högre krav för högre betyg.

8.1.3 Övriga synpunkter

Det framkommer flera kritiska och reflekterande perspektiv under

kursmålen. Dessa, och övriga kursmål, diskuteras och utvecklas under föreläsningarna i samband med att riktlinjerna för en kritisk granskning av rättsområdena diskuteras. Intrycket av formuleringen i kursplanen är att föreläsningarna ska diskutera riktlinjerna för studenternas kritiska självstudier snarare än att konkret behandla kritiska och reflekterande perspektiv. Seminarierna ska dock ge en djupare, mer detaljrik och mer nyanserad bild av rättsområdena. Vidare kan det efterfrågas en tydligare koppling mellan de kritiska och reflekterande perspektiv som kommer till uttryck i kursmålen och betygskriterierna; en sådan koppling saknas.

Beträffande muntlig och skriftlig färdighetsträning framgår det tydligt att dessa mål ska uppnås vid seminarierna. Däremot saknas, bortsett från kunskap om förhandlingsteknik, betygskriterier som rör dessa kunskapsmål.

Det finns ingen uttrycklig koppling mellan betygskriterierna och kursmålen, i betygskriterierna anknyts endast till kursmålen för kunskap och förståelse, övriga kursmål saknar anknytning till betygskriterierna.

En övrig synpunkt rörande praktiken är att syftet med detta obligatoriska kursmoment inte anges i kursplanen. Här kan efterfrågas såväl ett uttryckligt mål som anvisningar för hur studenten ska nå detta mål.

8.2 Intervju med kursföreståndare

8.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Begreppet kritiska och reflekterande perspektiv är mångtydigt vilket gör det svårt att tala om kritiska och reflekterande perspektiv innan dess innebörd närmare definierats. En förståelse för kritiska och reflekterande perspektiv är det inomrättsliga, att vara kritisk innebär då att studenten letar och identifierar brister i t.ex. rättsfall. Med kritiska och reflekterande perspektiv menar man nog oftare ett utanförperspektiv eller ett samhällligt perspektiv.

Det övergripande perspektivet som framkommer under kursen kan sägas vara ett kriminalpolitiskt perspektiv. Detta skulle även kunna benämnas som ett maktperspektiv. Vad det tar sikte på är att utreda straffrättens roll, gränser och legitimitet.

Under kursen behandlas även andra perspektiv. Här kan särskilt genus-, mångfalds-, demokratiskt- och rättsstatligt perspektiv nämnas. Dessa perspektiv används inte nödvändigtvis för att kritisera rätten, snarare används de i syfte att öka studentens förståelse för vilken roll straffrätten spelar. Som exempel kan nämnas straffrätten och genusperspektivet. Att belysa att närmare 90 % av en viss typ av brottslighet begås av män handlar snarare om att öka studentens förståelse för hur det ser ut. För att kunna kritisera måste man först ha förståelse för sammanhanget.

Under kursen är tanken att integrera de kritiska och reflekterande perspektiven under såväl seminarierna som föreläsningarna. Hur detta görs och vilka perspektiv som behandlas varierar från lärare till lärare och mellan terminerna. Gällande litteraturen på kursen kan det sägas att det inte förekommer någon särskild litteratur som tar sikte på kritiska eller reflekterande perspektiv.

Det finns vissa svårigheter med att beakta kritiska perspektiv inom ramen för examinationen. Kurslitteraturen som finns tar sikte på själva systemet och dess tillämpning. Det är också detta som i första hand ska examineras, därför är salstentan tillämpningsinriktad. På kursen har man försökt överbrygga detta genom de olika examinationsmomenten. Hemtentans syfte är att försöka nå de vidare perspektiven.

8.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Kursen fokuserar framförallt på muntlig färdighetsträning. Detta sker främst inom ramen för gruppresentationerna. Gruppresentationerna är uppbyggda genom att det först sker en övningsomgång där studenterna erhåller feedback, följt av en examinerande gruppresentation. Då gruppresentation utgör en del av examinationen ger den muntliga färdigheten även utslag inom ramen för betygsbedömningen. Skriftlig färdighetsträning förekommer genom hemtentamen. Det bör dock betonas att det är en hemtenta och inte en uppsats vilket gör att kraven på den skriftliga färdighetsförmågan inte ställs lika högt.

8.2.3 Progression

När det kommer till den materiella rätten beaktas till viss del kunskaper från tidigare terminer, kursen bygger till stor del på en civilrättslig begreppsapparat.

Beträffande kritiska och reflekterande perspektiv är det svårare. Grundutbildningen är uppbyggd kring grundkurser vilket till viss del låser fast det kritiska tänkandet. På varje ny kurs börjar studenten om. Detta gör att det är svårt att vidareutveckla de kritiska perspektiven och främja progression.

När det kommer till skriftlig och muntlig färdighetsträning finns det mycket att arbeta med, här finns stor potential. Genom att skapa förståelse för vilka moment som behandlas under de respektive kurserna kan progression uppnås. Detta gäller hela vägen fram till examensarbetet. Ett lämpligt sätt för att kunna uppnå detta vore att inleda kontinuerliga diskussioner lärarlagen emellan.

9 LAGF01, Folkrätt, 7,5 högskolepoäng

9.1 Formell evaluering av kursplanen

9.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

9.1.1.1 Kursmål

Kursmålen delas i kursplanen in i fyra delar. Den fjärde delen som handlar om studentens värderingsförmåga är av intresse här. Kursmålets övergripande syfte är att studenten ska kunna värdera och kritisera etablerade rättsregler och argument. I denna del ställer kursplanen krav på studentens förmåga att självständigt kunna reflektera över den internationella rättens roll i samhället. Vidare ska studenten kunna förutse och spekulera i utgången av en rättspolitisk fråga.

9.1.1.2 Kursens genomförande

Kursens lärandemål uppnås genom studentens aktiva deltagande i undervisningen samt genom självstudier. Undervisningen bygger på föreläsningar och seminarier. Det fjärde kursmålet, värdering och kritiskt perspektiv, tränas genom seminarier och vid föreläsningarna.

Examination sker genom skriftlig tentamen.

9.1.1.3 Betygskriterier

Betygssättning sker med utgångspunkt i de fyra lärandemålen. Uppfyllelse av det fjärde lärandemålet, värdering och kritiskt perspektiv, krävs endast för betygsnivån AB. För övriga betygsnivåer krävs inte att detta lärandemål uppnås.

9.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur nedanstående utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen.

- *Kritisk och värderande förmåga*
- *Självständig reflektion över den internationella rättens*
- *Samhällsfunktion*

9.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

9.1.2.1 Kursmål

Beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning framkommer inga uttryckliga krav. Möjligen kan formuleringen ”förmåga att på ett logiskt och sammanhängande sätt kunna kommunicera problem rörande den internationella rättens tillämpning” ses som ett uttryck för ett krav på muntlig och/eller skriftlig färdighetsförmåga.

9.1.2.2 Kursens genomförande

Det finns ingenting under *kursens genomförande* som ger tydligt uttryck för att det förekommer muntlig eller skriftlig färdighetsträning.

9.1.2.3 Betygskriterier

Betygskriterierna anknyter till kursmålen. Under förutsättning att formuleringen ovan beträffande förmåga att kommunicera den internationella rättens tillämpning anses ge uttryck för muntlig eller skriftlig färdighetsträning har detta uttryck således viss relevans även avseende betygskriterierna. I övrigt förekommer inga krav på muntlig eller skriftlig färdighetsträning.

9.1.3 Övriga synpunkter

Kursplanen anknyter mellan betygskriterier, kursens genomförande och de i kursplanen formulerade lärandemålen. Det är enkelt för studenten att se vilka krav som ställs, hur dessa ska uppnås samt vilken relevans de har i betygshänseende.

Lärandemålet som berör kritiska perspektiv utvecklas dock inte nämnvärt och det förekommer inget kursmål som uttryckligen anknyter till skriftlig och muntlig färdighetsträning.

9.2 Intervju med kursföreståndare

9.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

I kursplanen finns det kursmål som tar sikte på kritiska och reflekterande perspektiv. Detta kommer till uttryck genom kursplanens fjärde lärandemål som tar avstamp i studentens förmåga att värdera och kritisera etablerade rättsregler och argument. Studentens måluppfyllelse i detta avseende bedöms vid examinationen. Examinationen ska innehålla moment som motsvarar de i kursplanen uppställda lärandemålen.

Som grundläggande förutsättning för att studenten ska kunna vara kritiska krävs att studenten har viss grundläggande kunskap om rätten och dess innehåll. Utan grundläggande kunskap om rättens tillämpning är det svårt att föra en relevant kritisk eller värderande diskussion.

Det är viktigt att studenten uppmuntras till att vara kritisk. Detta innebär dock inte att det behöver vara den enskilde lärarens uppgift att tillhandahålla ett särskilt perspektiv. Detta kan istället ske genom att studenten tillhandahålls litteratur eller att läraren ställer kritiska frågor. Det kan inträffa att en student inte är medveten om vilket perspektiv som anläggs. I en sådan situation kan lärarens uppgift vara att ställa motfrågor för att försöka gå till botten med vad som ligger bakom ställningstagandet. På detta sätt tränas studentens kritiska förmåga. Det viktiga är dock att studenten tränas i att värdera och vara kritisk, vilket perspektiv studenten sen väljer kan vara mer flexibelt.

Ett annat sätt kan även vara att man vid seminarier eller föreläsningar väcker en diskussion utifrån ett visst perspektiv. Det kan t.ex. handla om att man ska betrakta den internationella handelsrätten utifrån ett hållbarhets- eller MR-perspektiv. På detta sätt kan man som lärare öka studentens förståelse för hur rätten kan förstås utifrån olika perspektiv.

Vad beträffar kurslitteraturen är det framförallt i *Folkrätt – frågor och tillämpning* som de kritiska och reflekterande perspektiven tränas. Boken innehåller en uppsättning av frågor som utmanar studenten till att tänka och reflektera kritiskt.

9.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Under kursen är det framförallt muntlig färdighet som tränas. Detta sker främst under seminarierna där studenten ska förbereda och genomföra en föredragning inför övriga kursdeltagare. Seminarierna är frivilliga och ger inte några extrapoäng eller dylikt vid själva examinationen.

Det skulle vara önskvärt med ytterligare inslag av muntlig och skriftlig färdighetsträning på kursen men omfånget (7,5 hp) sätter begränsningar för kursinnehållet.

9.2.3 Progression

Det går att betrakta juristutbildningen utifrån en trappa. Detta gör att större krav kan ställas på studentens kritiska och reflekterade förmåga under termin sex jämfört med tidigare terminer. Det är möjligt att lägga ribban lite högre.

Det är bra att allmän rättslära nu ligger på termin ett. Det skapar viktiga förutsättningar för att kunna arbeta med kritiska och reflekterande perspektiv under utbildningens gång.

Att anordna någon form av seminarium mellan lärarna kan nog vara en god idé för att öka förståelsen av vad som sker på de olika kurserna. Detta kan företrädesvis ske fortlöpande.

10 LAGF02, Rättshistoria med komparativ rätt, 7,5 högskolepoäng

10.1 Formell evaluering av kursplanen

10.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

10.1.1.1 Kursmål

Under *kunskap och förståelse* anges att studenten ska kunna visa förståelse för de historiska rättsförhållandena utifrån relationen mellan man och kvinna. Under *färdighet och förmåga* anges att godkänd examination förutsätter att studenten kan reflektera självständigt över de rättsliga reglernas bakgrund och legitimitet. Vidare anges under *värderingsförmåga och förhållningssätt* att studenten ska kunna reflektera kritiskt över historiska faktorerens betydelse för rättens förändring.

10.1.1.2 Kursens genomförande

Det tycks ha uppstått ett fel i kursplanen då det saknas information om *kursens genomförande*.

Kursen examineras genom muntlig tentamen vid kursens slut.

10.1.1.3 Betygskriterier

Inledningsvis kan noteras att det saknas betygskriterier för godkänt resultat (B) samt att det inte finns någon uttrycklig hänvisning i betygskriterierna till kursmålen. Det är därför svårt att se vilka krav som ställs för godkänt resultat även om viss ledning går att finna under *kursmålen*.

De kritiska och reflekterande perspektiv som kommer till uttryck i kursmålen anges uttryckligen i betygskriterierna.

10.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur följande utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen som här framställs för att underlätta överblicken.

- *Rättshistorisk förståelse utifrån relationen man och kvinna*
- *Reflekterande perspektiv på rättens bakgrund och legitimitet*
- *Kritisk reflektion över rättens förändring*
- *Historiskt perspektiv (övergripande för kursen)*

10.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

10.1.2.1 Kursmål

Under *färdighet och förmåga* framgår att studenten ska kunna kommunicera problem rörande den komparativa rättens tillämpning på ett logiskt och sammanhängande sätt. I övrigt förekommer inga kursmål som anknyter till muntlig och skriftlig färdighetsträning.

10.1.2.2 Kursens genomförande

Det tycks ha uppstått ett tryckfel i kursplanen då det saknas information om *kursens genomförande*.

Kursen examineras genom muntlig tentamen vid kursens slut.

10.1.2.3 Betygskriterier

Efter vad som kunnat utläsas av betygskriterierna anknyter inga betygskriterier direkt till muntlig eller skriftlig färdighetsträning.

10.1.3 Övriga synpunkter

Avseende de kritiska och reflekterande perspektiv som kommer till uttryck i kursmålen anknyter betygskriterierna till dessa på ett bra och tydligt sätt.

Beträffande kursens genomförande saknas information i detta avseende. Beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning saknas information om dessa under såväl kursens genomförande som under betygskriterierna.

Det saknas betygskriterier för Godkänt (B). Det får antas att kursmålen utgör utgångspunkt vid bedömningen för Godkänt resultat. Någon hänvisning till kursmålen finns dock inte under betygskriterierna.

Under rubriken kursens innehåll används ordet *man*. I övriga kursplaner används främst orden *studenten* eller *studenterna*.

10.2 Intervju med kursföreståndare

10.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Att försöka förklara vilka kritiska och reflekterande perspektiv som förekommer under kursen i rättshistoria blir lite speciellt eftersom rättshistorian erbjuder ett kritiskt perspektiv i sig. Kritiska och reflekterande perspektiv brukar normalt beskrivas i att ett metaperspektiv anläggs på rätten. På så sätt kan rätten ifrågasättas men också förklaras. Genom att titta

på samhällsförändringar, sociala förändringar och ekonomiska förändringar skapas förståelse för hur rättsvetenskapen hänger samman med övriga vetenskaper och samhällsfunktioner. Ovan nämnda aspekter beaktas i hög grad under kursen i rättshistoria och kritiska perspektiv kan därmed anses vara en integrerad del av kursen.

Genusperspektivet är ett särskilt perspektiv som brukar behandlas under kursen. Detta kommer till uttryck i kursplanen genom att rätten ska studeras utifrån relationen man och kvinna. Genom denna skrivelse vill kursens lärare öppna upp för ett bredare angreppssätt då genusperspektivet i vissa situationer kan uppfattas som ensidigt.

Vid sidan av genusperspektivet ges mångfaldsperspektivet stort utrymme. Mångfaldsperspektivet behandlas integrerat under kursen, särskilt eftersom den komparativa rätten till sin natur är mångfaldsinriktad.

De kritiska och reflekterande perspektiven tränas löpande under kursens gång. Lärarlaget försöker träna studenterna i att förstå vilka bakomliggande strukturer (ekonomiska, sociala, religiösa, samhälleliga) som påverkat rätten under historiens lopp och under vilka perioder olika faktorer haft särskild betydelse. Denna träning sker främst under föreläsningarna i form av att läraren ställer kritiska frågor som studenterna måste förhålla sig till.

De kritiska och reflekterande perspektiven har också betydelse vid examinationen. En del av betygsättningen bygger på att studenten visar förståelse för vilka historiska processer som har påverkat rättens utformning. Det handlar om att studenten ska kunna placera rättsutvecklingen i ett sammanhang och kunna värdera och resonera kring varför rätten ser ut som den gör. Här utmanas studenten till att använda kritiska och reflekterande perspektiv genom de frågor som ställs under examinationen.

Beträffande litteraturen förekommer det inslag av kritiska och reflekterande perspektiv i den kurslitteratur som används på kursen.

10.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

Till följd av att kursen endast omfattar 7,5 hp hamnar färdighetsträning i skymundan under kursens gång. Däremot sker examinationen i form av en muntlig tentamen vilket får betraktas som ett färdighetsmoment avseende muntlig framställning.

Vad gäller den muntliga framställningens betydelse för betygsättning har den naturligtvis betydelse i den utsträckningen att studenten måste kunna uttrycka sina svar. Däremot ställs det inga krav på att den muntliga

framställningen ska ha viss stringens eller liknande. Det viktiga är att studenten visar att denne uppnått de för kursens relevanta lärandemålen.

10.2.3 Progression

Vad gäller progression förväntas studenten ha med sig vissa grundläggande kunskaper från tidigare kurser, främst i form av förståelse av centrala grundbegrepp. Däremot ställs inga krav på att studenterna ska ha tidigare kunskaper i de olika perspektiv som behandlas under kursen.

Avslutningsvis kan en god idé vara att försöka samla lärare från de olika terminerna för att samtala om progression, särskilt beträffande kritiska och reflekterande perspektiv.

11 LAGF03, Rättsvetenskaplig uppsats, 15 högskolepoäng

11.1 Formell evaluering av kursplanen

11.1.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

11.1.1.1 Kursmål

Som övergripande kursmål syftar kursen bland annat till att studenten ska utveckla sin förmåga att anlägga ett kritiskt förhållningssätt.

Under *färdighet och förmåga* anges att studenten ska kunna värdera och kritiskt tolka relevant information inom ramen för en problemställning. Studenten ska även självständigt och kritiskt kunna identifiera och formulera rättsligt relevanta problem.

Under *värderingsförmåga och förhållningssätt* anføres ett antal exemplifierande kritiska perspektiv. Studenten förväntas ta utgångspunkt i åtminstone ett av dessa perspektiv vid genomförandet av uppsatsen.

11.1.1.2 Kursens genomförande

Undervisning under kursen sker genom föreläsningar och seminarier.Handledning ges i enlighet med en särskild bilaga. Av bilagan framgår att studenten vid de gemensamma undervisningstillfällena har möjlighet att ställa frågor kring hur uppsatserna kvalitetsbedöms med utgångspunkt i kursens betygskriterier. Därutöver framgår inte uttryckligen hur kursens genomförande ska främja kritiska och reflekterande perspektiv men upplägget kan tänkas främja diskussioner med handledaren rörande de kritiska perspektiv som kommer till uttryck i kursmålen.

11.1.1.3 Betygskriterier

Betygskriterierna är kopplade till kursmålen och ställer högre krav för högre betyg. Därmed återkommer de kritiska och reflekterande perspektiv som anges under kursmålen även i betygskriterierna. Målsättningarna definieras utförligt och för varje betygsnivå i betygskriterierna anges det på vilket sätt studenten ska visa att måluppfyllelse har skett. Därigenom anger betygskriterierna såväl ramen som det konkreta sättet för måluppfyllelse för respektive betyg.

11.1.1.4 Sammanfattning

De kritiska perspektiv som beskrivits ovan har härletts ur följande utdrag (ibland omskrivna) ur kursplanen som här framställs för att underlätta överblicken.

- *Problembaserad kritisk tolkning och värdering*
- *Kritisk värdering, formulering och analys av problem*
- *För uppsatsen valbara perspektiv:*
  - *Internationellt perspektiv*
  - *Komparativt perspektiv*
  - *Rättsutvecklingsperspektiv*
  - *Genus-, likabehandlings- eller mångfaldsperspektiv*
  - *Disciplinöverskridande perspektiv*
  - *Kritiskt perspektiv i övrigt*

11.1.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

11.1.2.1 Kursmål

Som övergripande kursmål anges att studenten ska utveckla sin förmåga till skriftlig kommunikation.

Under färdighet och förmåga anges att studenten ska kunna skriftligt och muntligt redogöra för och diskutera information, problem och lösningar.

11.1.2.2 Kursens genomförande

Vid undervisningstillfällena behandlas centrala frågor med avseende på skriftlig framställning.

Kursens examination sker i samband med att uppsatsen läggs fram och försvaras vid ett seminarium med opposition, detta utgör grunden för examinationen.

11.1.2.3 Betygskriterier

Betygskriterierna är kopplade till kursmålen och högre krav ställs för högre betyg. Därmed återkommer de krav på skriftlig och muntlig färdighetsträning som anges under kursmålen även i betygskriterierna. Målsättningarna definieras utförligt och för varje betygsnivå i betygskriterierna anges det på vilket sätt studenten ska visa att måluppfyllelse har skett. Därigenom anger betygskriterierna såväl ramen som det konkreta sättet för måluppfyllelse av respektive betyg.

11.1.3 Övriga synpunkter

Kursplanen har en tydlig sammanhängande struktur avseende såväl kritiska och reflekterande perspektiv som skriftlig och muntlig färdighetsträning. I kursmålen kommer dessa förmågor till uttryck på ett övergripande sätt. Under *kursens genomförande* framgår tydligt hur studenten ska uppnå målen avseende skriftlig färdighetsträning. Avseende kritiska och reflekterande perspektiv är detta inte lika tydligt. Betygskriterierna konkretiserar med tydlig koppling till respektive mål vad som krävs av studenten för att målen ska anses uppnådda i den grad som krävs för respektive betygsnivå.

Det kan noteras att den övergripande texten avseende kursmålen är identisk med den text som behandlar kursens innehåll.

Vidare är meningen under andra punkten under *färdighet och förmåga* inte fullständig. Meningen saknar ett ord, möjligen ("problem").

Slutligen finns en synpunkt på betygskriterierna avseende tidsramen för arbetsuppgiften. Kriterierna är formulerade som en lägsta gräns för vad som accepteras för att en viss betygsnivå ska uppnås. Betygskriterierna i denna del kan emellertid ge intryck av att måluppfyllelse kräver att studenten inte presterar över lägsta gränsen, dvs. inte lämnar in uppsatsen i rätt tid, vilket måste antas vara målet.

11.2 Intervju med kursföreståndare

11.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

Studentens förmåga att anlägga ett kritiskt perspektiv är ett centralt mål med kursen. I kursplanen ges ett antal kritiska perspektiv som studenten kan anlägga; listan är dock inte uttömmande utan studenten kan själv välja att anlägga ett annat kritiskt perspektiv. De kritiska perspektiven är kopplade till målet att studenten ska utveckla sin självständiga värderingsförmåga och sitt förhållningssätt.

Kursens undervisning bygger på att metodfrågor behandlas inledningsvis. Detta sker genom introduktionsföreläsningar bestående av två introduktionspass och ett pass innefattande perspektiv och metodlära. Därutöver ges minst ett seminarium rörande teori och metod där studenterna ges tillfälle att diskutera dessa frågor. Genom handledningen får studenten möjlighet att tillsammans med handledaren diskutera kritiska perspektiv varvid studenten har stor frihet att välja vilket perspektiv som ska anläggas på uppsatsen. Studenten erbjuds fyra handledningstillfällen och de flesta utnyttjar samtliga. Endast ett är obligatoriskt.

Beträffande litteratur ingår boken *Juridisk metodlära* som behandlar såväl juridisk metod som kritiska perspektiv. Därutöver ges förslag på litteratur för vidare läsning beträffande olika perspektiv.

11.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

I undervisningen ingår en föreläsning om skriftlig formalia. Den språkliga framställningen är central för kursen och utgör ett av de viktigaste betygskriterierna vid bedömningen av uppsatsen. En viktig del av kursmålen är att studenten ska kunna visa förmåga att presentera material på ett begripligt sätt.

Under oppositionen ska studenten muntligt försvara uppsatsen och får därmed träning i muntlig färdighet.

11.2.3 Progression

Ett viktigt mål med kursen är att träna studentens skriftliga, och delvis muntliga, färdighetsförmåga inför examensarbetet. Kursens viktigaste progressionsmål tar alltså sikte på examensarbetet. Målsättningar avseende färdighetsträning för tidigare kurser beaktas inte inom ramen för kursen.

Beträffande målsättningar avseende kritiska perspektiv görs en jämförelse med tidigare grundkurserna, vissa av de perspektiv som förekommit under grundkurserna tas uttryckligen med i kursplanen.

Slutligen kan nämnas att det vore önskvärt med en diskussion över lärarlagsgränserna avseende kritiska perspektiv.

12 Benchmark

12.1 Granskningen

Granskningen avseende de andra utbildningsorternas kursplaner har genomförts med fokus på kritiska och reflekterande perspektiv, skriftlig och muntlig färdighetsträning samt progression. Kursplanerna som helhet har behandlats mer översiktligt än kursplanerna för grundkurserna vid Juridiska fakulteten i Lund.

Granskningen har utförts i syfte att skapa en övergripande och systematisk bild över hur jämförelseobjekten behandlar de relevanta frågorna. Därför kommer inte kursplanerna behandlas i detalj utan en övergripande kommentar ges i förhållande till samtliga kursplaner.

Det är endast kursplaner och i förekommande fall därtill anknyttande dokument som har varit föremål för granskning. Inga intervjuer med kursföreståndare har genomförts.

Valet av jämförelseobjekt har gjorts i dialog med referensgruppen.

12.2 Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet

Beträffande Stockholms universitet har två dokumentkategorier identifierats. Utöver kursplaner finns även undervisningsplaner som till sitt innehåll är mer utförliga än kursplanerna. Undervisningsplanerna berör liknande frågor som kursplanerna men mer detaljerat. Det är dock oklart vilken status dessa undervisningsplaner har; de benämns som promemorior och det framgår inte huruvida dessa har blivit antagna av något formellt organ. Det får anses stå klart att kursplanerna under alla omständigheter är de överordnade styrdokumenterna i relation till undervisningsplanerna. När hänvisning till undervisningsplanerna görs nedan kommer detta särskilt anges.

En generell iakttagelse gällande kursplanerna är att de till sin struktur liknar kursplanerna vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Till sitt omfång är de dock mer begränsade (normalt 2 sidor) jämfört med kursplanerna vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Den övergripande strukturen bygger på en kortfattad sammanfattning av kursens innehåll, förväntade studieresultat i punktform, beskrivning av undervisning samt information om kunskapskontroll och examination. Till skillnad från kursplanerna vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet innehåller dock kursplanerna från

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet inte några betygskriterier. Betygskriterierna framgår istället av undervisningsplanerna. Hänvisning härom finns i kursplanerna.

Undervisningsplanerna är till sitt omfång mer omfattande än kursplanerna. Undervisningsplanerna behandlar i stort sett samma frågor som kursplanerna men på ett mer utförligt och djupgående sätt. Dessutom tar undervisningsplanerna upp frågor av mer praktisk karaktär såsom tillvägagångssätt för registrering, inlämning av skrivuppgifter och tillåtna hjälpmedel vid tentamina. I undervisningsplanerna återfinns även kursens betygskriterier och litteraturlista.

12.2.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

12.2.1.1 Kursmål

En återkommande målsättning i de flesta kursplaner berör studentens förmåga att kunna bedöma och värdera vilka samhällliga konsekvenser tillämpning av rätten får. Detta kommer till uttryck på olika sätt i kursplanerna. Den dominerande skrivningen är att studenten ska *bedöma lösningarnas samhällliga konsekvenser*. Därutöver förekommer skrivningar som *bedöma och värdera (rättsområdets) betydelse och funktion i ett samhällligt perspektiv*.

I vissa kursplaner förekommer i dessa sammanhang ytterligare perspektiv. Här kan särskilt nämnas ett etiskt perspektiv. Vidare lyfts i några kursplaner fram vilka samhällliga konsekvenser som särskilt ska beaktas, såsom miljökonsekvenser, sociala konsekvenser och ekonomiska konsekvenser. Nämnas kan även internationella perspektiv som förekommer i vissa kursplaner.

12.2.1.2 Genomförande

Information om hur de kritiska och reflekterande perspektiven ska behandlas under kursen framgår ej av kursplanerna.

I vissa undervisningsplaner, dock inte alla, förekommer information om hur de kritiska och reflekterande perspektiven ska behandlas under kursens genomförande. Det finns ingen genomgående systematik för hur kritiska och/eller reflekterande perspektiv ska behandlas för de fall de förekommer. I huvudsak är det vid seminarietillfällen och gruppövningar som studenten ges tillfälle att utveckla färdigheterna i detta avseende.

12.2.1.3 Betygskriterier

Betygskriterierna finns angivna i undervisningsplanerna. De är utformade på olika sätt för olika kurser och det saknas en generell struktur för

betygskriterierna. Efter genomgång av betygskriterierna kan det dock konstateras att det endast i undantagsfall återfinns kriterier som anknyter till kritiska och reflekterande perspektiv. Ett exempel kan nämnas. Det avser

”... förmåga att bedöma om en åtgärd är tillåten med hänsyn till det arbetsrättsliga eller familjerättsliga regelverket samt att självständigt argumentera kring och bedöma om eller hur en sådan åtgärd kan angripas samt åtgärdens/lösningens samhällsliga konsekvenser.”⁴

Betygskriterierna tycks i övrigt framförallt avse förmågorna att identifiera rättsliga problem, tillämpa rättsregler och motivera tillämpningen.

12.2.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

12.2.2.1 Kursmål

I nästintill samtliga kursplaner uppställs kursmål som berör antingen både skriftlig och muntlig färdighet eller en av dem, då främst muntlig färdighet. Målsättningen bygger på att studenten ska kunna redovisa eller presentera resultat av genomförda uppgifter under kursen.

Ett återkommande exempel på formulering är att studenten förväntas kunna

”... genomföra en juridisk analys samt redovisa resultatet såväl skriftligt som muntligt.”⁵

Ytterligare ett exempel är att studenten förväntas kunna

”... planera och författa en promemoria innehållande en juridisk analys av ett fastighets- eller hyresrättsligt problem samt muntligen redovisa resultatet av denna för såväl jurister som icke-jurister.”⁶

I vissa kursplaner förekommer andra målsättningar som tar sikte på skriftlig och/eller muntlig färdighetsträning. Ett exempel på detta är att studenten ska kunna

”... självständig författa och försvara en rättsvetenskaplig uppsats samt opponera på en annan students uppsats.”⁷

---

⁴ 2014 Undervisningsplan Civilrätt C (10,5 hp), s. 11.

⁵ Kursplan för kurs på grundnivå, Straffrätt (15 hp), fastställd den 13 september 2013, s. 2.

⁶ Kursplan för kurs på grundnivå, Civilrätt D (12 hp), senast ändrad den 2 september 2014, s. 1.

⁷ Kursplan för kurs på grundnivå, Civilrätt C (10,5 hp), fastställd den 6 februari 2013, s. 1.

12.2.2.2 Genomförande

Kursplanerna anger endast i vilken form undervisning sker samt hur examination sker. Någon närmare information om skriftlig och muntlig färdighetsträning ges inte i kursplanerna. I undervisningsplanerna förekommer dock mer information i detta avseende.

I princip samtliga undervisningsplaner innehåller rubriken *skriftliga och muntliga övningar*, som tar sikte på hur skriftliga och muntliga färdigheter ska tränas under kursen. Kursernas upplägg varierar i detta avseende och det förekommer flera olika övningar som tar sikte på dessa färdigheter.

Exempelvis kan nämnas författande av promemoria och uppsats som avser träna skriftlig färdighet. Beträffande muntliga färdigheter tränas dessa bl.a. genom aktivt deltagande i seminarier, gruppövningar och muntliga presentationer. Det förekommer även att båda färdigheterna tränas vid samma övning, exempelvis genom förhandlingsspel med skriftliga inlagor och liknande.

Avseende övning i skriftlig och muntlig färdighet är undervisningsplanerna mycket utförliga och tydliga.

12.2.2.3 Betygskriterier

Det finns endast ett fåtal kurser där det finns betygskriterier som tar direkt sikte på skriftlig och/eller muntlig färdighetsförmåga. Det förekommer dock i något/några fall.

Generellt kan sägas att de flesta kurserna har betygskriterier där ett eller några kriterier till viss del tar sikte på skriftlig och/eller muntlig färdighetsförmåga. Detta kommer till uttryck genom att krav ställs på hur studenterna ska ange sina svar i olika sammanhang. Här kan t.ex. nämnas krav på *välmotiverad* och *stringent argumentation*, krav på *klar och tydlig redogörelse* samt krav på *välstrukturerade svar*.

12.2.3 Progression

Det har inte kunnat identifieras några målsättningar eller andra skrivelser i kursplanerna eller undervisningsplanerna som ger klart uttryck för progression beträffande kritiska och reflekterande perspektiv. Inte heller i betygskriterierna går det att identifiera huruvida respektive kurs ställer högre krav än föregående kurser i detta avseende.

Beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning finns det i en undervisningsplan angivet hur kursen förhåller sig till andra kurser. Detta kommer till uttryck genom följande mening.

”Kursens uppsatsmoment anses vara en byggsten mot examensarbetet. Den bygger på första läsårets enklare PM, rättsfallskoncentrat samt rättegångsspel. Nästa steg i studenternas utveckling mot examensarbetet är uppsatsen som skrivs under termin 6 på kursen Förvaltningsrätt.”⁸

Utöver ovanstående mening kan nämnas att målsättningarna i kursplanerna beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning från och med termin fem har en delvis annorlunda skrivning jämfört med tidigare kurser. Från och med termin fem ställs krav på att studenten på ett *”självständigt och adekvat”* sätt ska kunna redovisa resultat. Kravet på självständighet och adekvans förekommer inte i föregående kursplaner. Möjligen kan detta ses som ett uttryck för progression.

Det ska dock tilläggas att det vid granskningen av de krav som ställs i kurs- och undervisningsplanerna bortsett från ovan nämnda krav inte varit möjligt att med tillräckligt säkerhet utläsa hur kraven som ställs förhåller sig till varandra. Därför kan det inte med säkerhet sägas att det inte förekommer ytterligare progressionsmål i dessa avseenden.

12.3 Juridiska institutionen vid Umeå universitet

Granskning har utförts utifrån kursplanerna (termin 1-6) vid Juridiska institutionen vid Umeå universitet. En generell iakttagelse är att kursplanerna är utformade efter en liknande struktur som kursplanerna vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet. Den övergripande strukturen bygger på en kortfattad sammanfattning av kursens innehåll, förväntade studieresultat, undervisningens upplägg samt examination. Någon information beträffande betygskriterier förekommer dock inte i kursplanerna. Dessa förefaller delas ut i samband med kursstart och har inte varit tillgängliga på hemsidan. Någon granskning i detta avseende har därför inte varit möjlig.

12.3.1 Kritiska och reflekterande perspektiv

12.3.1.1 Kursmål

I princip samtliga kursplaner innehåller kursmål som berör kritiska och reflekterande perspektiv. De kritiska och reflekterande kursmålen formuleras på olika sätt. Som exempel kan nämnas följande.

”Efter avslutad kurs ska studenten .... känna till olika teorier om rätten samt ha en vidgad förståelse för de svenska rättssystemet utifrån ett mångfalds- och genusperspektiv”⁹

---

⁸ 2014 Undervisningsplan Civilrätt C (10,5 hp), s. 6.

⁹ Kursplan termin 1: Introduktion till juridikstudier och juridisk metod, civilrätt, processrätt, statsrätt och EU-rätt, 30 hp, reviderad 2 juni 2014.

”Efter avslutad kurs ska studenten .... i viss utsträckning kritiskt kunna värdera ämnesanknutna kunskaper och perspektiv på rätten”¹⁰

”Efter avslutad kurs ska studenten .... kunna identifiera och analysera frågeställningar ur barn- genus- och mångfaldsperspektiv samt kritiskt kunna värdera ämnesanknutna kunskaper”¹¹

”Efter avslutad kurs ska studenten ....kunna argumentera för och emot olika lösningar på juridiska problem .... särskilt med beaktande av mänskliga rättigheter och etiska aspekter”¹²

12.3.1.2 Genomförande

Kursens genomförande anges främst under rubriken kursens upplägg. Endast i en kursplan anges hur kritiska och reflekterande perspektiv ska behandlas under kursens upplägg. Där anges följande mening.

”Tyngdpunkten i undervisningen ligger på problemlösning, färdighetsträning och kritiska analys”¹³

Därutöver förekommer det i andra kursplaner under rubriken kursens innehåll information om hur olika kritiska och reflekterande perspektiv behandlas under kursens gång. Nedan följer några exempel härpå.

“Kontinuerligt tränas studenten i att söka juridiskt material, kritiska granska det, identifiera och analysera rättsliga problem ...”¹⁴

”Under straffrätten behandlas teorier om genus och rätt samt problematiseras straffrätten i relation till barn, genus och sexuell läggning”¹⁵

”Under momentet problematiseras också flyktingars samt barns och kvinnors rättsliga ställning i ett internationellt perspektiv”¹⁶

---

¹⁰ Kursplan termin 2: Civilrätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹¹ Kursplan termin 4: Straff- och processrätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹² Kursplan termin 6: Förvaltningsrätt och internationell rätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹³ Kursplan termin 4: Straff- och processrätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹⁴ Kursplan termin 1: Introduktion till juridikstudier och juridisk metod, civilrätt, processrätt, statsrätt och EU-rätt, 30 hp, reviderad 2 juni 2014.

¹⁵ Kursplan termin 4: Straff- och processrätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹⁶ Kursplan termin 6: Förvaltningsrätt och internationell rätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

12.3.2 Skriftlig och muntlig färdighetsträning

12.3.2.1 Kursmål

I samtliga kursplaner uppställs kursmål som direkt tar sikte på studentens skriftliga och muntliga förmåga. Detta kursmål formuleras i huvudsak på ett likalydande sätt i alla kursplaner, endast vissa mindre variationer förekommer. Följande utdrag utgör ett representativt exempel.

”Muntligen och skriftligen kunna argumentera för och emot olika lösningar på juridiska problem”¹⁷

12.3.2.2 Genomförande

Hur den skriftliga och muntliga färdighetsträningen ska behandlas uttrycks inte explicit i alla kursplaner. I två kursplaner anges dock under undervisningens upplägg hur färdighetsträningen ska ske. Nedan följer utdrag ur kursplanerna.

”... vad gäller färdigheter, förmågan till muntlig föredragning och skriftlig framställning....”¹⁸

”Den muntliga och skriftliga färdighetsträningen genomförs huvudsakligen integrerat med övrig undervisning”¹⁹

Samtliga kursplaner berör skriftlig och muntlig färdighetsträning under examination. Detta visas genom att samtliga kurser innefattar examinationsmoment som bygger på muntlighet och/eller skriftlighet. Examinationsmomenten varierar mellan kurserna; framträdande moment är, vid sidan av skriftlig tentamen, författande av skrivuppgifter såsom PM och uppsatser samt genomförande muntliga redovisningsuppgifter såsom opponeringar och presentationer.

12.3.3 Progression

Redan i kursplanen för termin 1 märks att det finns en genomgående tanke avseende progression, främst beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning. Under förväntade studieresultat anges att studenten ska kunna visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap för att kontinuerligt utveckla sin kompetens beträffande muntliga och skriftliga färdigheter.

---

¹⁷ Kursplan termin 6: Förvaltningsrätt och internationell rätt, 30 hp, reviderad 4 december 2013.

¹⁸ Kursplan termin 3: Civilrätt, 30 hp, reviderad den 2 juni 2014.

¹⁹ Kursplan termin 1: Introduktion till juridikstudier och juridisk metod, civilrätt, processrätt, statsrätt och EU-rätt, 30 hp, reviderad 2 juni 2014.

I kursplanen för termin 3 under undervisningens upplägg behandlas kursens pedagogiska modell i förhållande till tidigare terminer. Här betonas särskilt färdighet och förmåga avseende muntlig föredragning samt skriftlig framställning, förmåga till argumentationsanalys och förmåga att identifiera och analysera juridiska problem.

I kursplanen för termin 4 anges att kraven på tillämpning av juridiska metoder och juridisk argumentation ökar i relation till tidigare terminer. Under terminen genomförs en individuell skrivuppgift varvid teoretiska och metodologiska frågor fördjupas i förhållande till skrivuppgifter under tidigare terminer.

I kursplanen för termin 6 anges att högre krav ställs i förhållande till tidigare terminer på tillämpning av juridiska metoder och juridisk argumentation i samband med att studenterna genomför en individuell skriftlig promemoria. Slutligen anges under *undervisningens upplägg* att den pedagogiska modellen är en fortsättning på den som tillämpats under tidigare terminer avseende förmåga till argumentationsanalys samt förmågan att identifiera och analysera juridiska problem.

13 Sammanfattning

Sammanfattningsvis behandlar samtliga kursplaner vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet kritiska och reflekterande perspektiv, om än i olika omfattning. Vissa kursplaner behandlar kritiska och reflekterande perspektiv i en enda kortfattad formulering. Andra kursplaner behandlar kritiska och reflekterande perspektiv mer utförligt och exemplifierar särskilda perspektiv som kursens avser behandla. Betydelsen av kritiska och reflekterande perspektiv i betyghänseende varierar mellan kurserna. I vissa kurser kan endast godkänt betyg erhållas medan andra kurser ställer högre krav för högre betyg. Detta tycks framförallt bero på vilken examinationsform som tillämpas vid bedömningen av studentens måluppfyllelse i detta avseende.

Av intervjuerna har framgått att förståelsen av kritiska och reflekterande perspektiv varierar mellan kursföreståndarna, de flesta menar även att begreppen är svårdefinierade och mångtydiga. Samtliga kursföreståndare ger dock uttryck för att kritiska och reflekterande perspektiv har central betydelse för undervisningen och medvetenheten om perspektivens relevans är hög. En grov indelning kan göras mellan kurser som avser anlägga konkreta och uttalade perspektiv och kurser som avser anlägga ett allmänt kritiska förhållningssätt.

Beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning förekommer något av dessa moment i samtliga kurser. Vissa kurser har uttryckligen som mål att utveckla någon av dessa färdigheter. I andra kurser sker färdighetsträning som en integrerad del av övrig undervisning. Sett över alla grundterminer finns en övervikt av muntlig färdighetsträning.

Vid intervjuerna har framkommit att det finns inslag av skriftlig eller muntlig färdighetsträning i samtliga kurser, det är dock endast i ett fåtal kurser som kvalitén i framställningen vägs in vid betygsbedömningen. Det krav som normalt sett ställs är endast att studenten ska kunna presentera lösningar och argument på ett begripligt sätt. En generell anmärkning är att de flesta kursföreståndarna är positiva till ett ökat inslag av muntlig eller skriftlig färdighetsträning men framhåller att kursernas omfattning sätter begränsningar i detta avseende.

Vad gäller förekomsten av progression avseende kritiska och reflekterande perspektiv samt skriftlig och muntlig färdighetsträning har undersökningen av kursplanerna inte gett någon vägledning. Vid intervjuerna har framkommit att det endast i undantagsfall finns en progressionstanke med kursen. Beträffande kritiska och reflekterande perspektiv beaktas kursinnehållet i allmän rättslära inom ramen för vissa kurser. Beträffande skriftlig och muntlig färdighetsträning finns i flera fall en progressionstanke framåt, innebärande att senare kurser kan bygga vidare på det som behandlas under kursen. Mer sällsynt är emellertid att tidigare kurser

beaktas.

Riktas härfter fokus mot Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet och Juridiska institutionen vid Umeå universitet kan följande sägas.

Beträffande Stockholms universitet kan framhållas att skriftlig och muntlig färdighetsförmåga behandlas utförligt. I princip samtliga undervisningsplaner innehåller en rubrik som tar sikte på hur skriftliga och muntliga färdigheter ska tränas under kursen. Avseende kritiska och reflekterande perspektiv är det framförallt samhällsperspektivet som står i centrum. I betygskriterierna förekommer dock endast undantagsvis kriterier som tar sikte på muntlig och skriftlig färdighetsträning och kritiska och reflekterande perspektiv.

Avseende Umeå universitet förekommer flera kursmål som berör kritiska och reflekterande perspektiv. Det förekommer vidare i samtliga kursplaner kursmål som tar sikte på skriftlig och muntlig färdighetsträning. Vidare kan sägas att Juridiska institutionen vid Umeå universitet särskiljer sig från såväl Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet och Juridiska fakulteten vid Lunds universitet såtillvida att det i flera kursplaner förekommer skrivningar som uttryckligen tar sikte på progression.

Avslutningsvis kan sägas att det tycks finnas en generell önskan bland kursföreståndare vid Juridiska fakulteten vid Lunds universitet om att föra en öppen diskussion över lärlagsgränserna beträffande kritiska och reflekterande perspektiv, skriftlig och muntlig färdighetsträning och progression.